

Sõjaasjanduse ajakiri

SÕDUR

№ 45.

Laupäeval, 7. novembril 1925.

VII aastakäik.

**POOLA RATSAVÄE MANÖÖVRID VOLÕÖNIAS
AUGUSTIL 1925.**

VAATLUSPUNKT WOLÕÖNIAS.

Sõjaministri käsukiri.

Nr. 569.

Tallinnas, 2. novembril 1925 a.

Korraldusvalitsus.

Vabariigi Valitsuse otsusega 21. okt. s. a. on kindralstaabiülem kindralstaabi kindralmajor J. Tõrvand määratud sõjavägede staabi ülemaks 1. novembrist s. a. arvates.

Kindral-major Tõrvand oli määratud kindralstaabi ülema koha peale 1. oktoobril 1920 a., seega olles sellel vastutus- ja töörikkal kohal 5 aastat ja 1 kuu. Kõige selle aja kestvusel on kindral-major Tõrvand väsimata ja suure energiaga töötanud meie kaitsejõudude organiseerimise ja sõjale ettevalmistamise alal. Kainelt hinnates olukorda, on kindral-major Tõrvand alati püüdnud kõige kindlamini kaasa aidata, et kaitsejõud omas tervikus kujutaks aparaadi, mis kiirelt ja korralikult võib rahuaja pealt üle minna sõjaagele organisatsioonile.

Kindralstaabi ülemana on tema üles näidanud väsimata tahtejõudu, suurt energiat ja algatust ning kainet arusaamist. Tema töö, olles iseenesest laialdane ja vastutusrikas, oli seda raskem, et kindralstaabis peale kindralmajor Tõrvand'i ei olnud ühtegi vanemat ja vilunud kindralstaabi ohvitseri.

Kindral-major Tõrvand'i, kui kindralstaabi ülema tööd ja selle töö saavutusi kõrgelt ja vääriliselt hinnates, loen enda meeldivamaks kohuseks avaldada kindral-major Tõrvand'ile, tema lahkumise puhul kindralstaabi ülema kohalt, kõige sügavamalt tänu, ühtlasi soovides temale jõudu, püsivust ja raugemata energiat töös uuel kõrgel ja vastutusrikkal kohal.

J. Soots

Kindralstaabi kindral-major,
Sõjaminister.

Poola ratsaväe manöövrid Volõõnias

11.—13. VIII. 1925.

Et küll ilmasõjast osa võtnud riikide ratsaväed küllalt ettevalmistatud polnud ning nende rahuagne puht ratsavõitluses kivinenud doktriin moodsa sõja oludele sugugi ei vastanud, oli siiski veel varajane selle väeliigi pankrotti välja kuulutada, nagu seda teha püüdsid tema suuremad vastased. Nüüd, kus erapooletu pealesõjaagne uurimine toonud sesse küsimusse enam valgust, ollakse ratsaväest teisel arvamisel. Sõjateadus on tunnistanud endiselt tema tähtsust, kuigi nõudes ratsaväe organisatsioonias ja taktikas radikaalseid muudatusi.

Käesoleval aastal ära peetud Poola manöövrid Volõõnias on parimaks tõenduseks, et uutele alustele ümber korraldatud ratsavägi nüüdisaja lahingväljadel tähtsamaks faktoriks muutuda töötab, kui ta oli seda ilmasõjas. Volõõnia manöövrid pakuvad meile seda enam huvi, et nad leidsid aset meile hästi tuttavates Ida-Euroopa oludes, ja seepärast on ka meil nii mõndagi sealt õppida.

Manöövreid juhatas praegune Poola ratsaväe inspektor, juba ilmasõjas tuntud kindral Rasvadovski. Tema staabi ülemaks oli noor ning andekas kolonel Anders. Oma ulatuse poolest võib neid Lääne- ja Kesk-Euroopa suurimateks pealesõjaagseteks ratsaväe manööv-

riteks lugeda. Neist võtsid osa: punasel poolel — 1. ratsa diviis (à 3 ratsa brigaadi à 2 ratsa rügementi à 4 ratsa ja 1 kuulip. eskadroni), 1 ratsa brigaad (à 3 ratsa rügementi), 3 ratsa kahurväe grupp (à 3 patareid), 1 küti pataljon ja 1 lennueskadrill (à 10 lennukit). Sinisel poolel — 1 ratsa brigaad (à 4 ratsa rügementi), 2 piirivalve eskadroni, 1 ratsa kahurväe grupp (à 2 patareid), 1 küti pataljon, 1 raske kuulipildujate pataljon, 1 lennueskadrill 2 jalgväe rügementi, 6 kerget ja 3 rasket patareid ja 1 tankide kompanii. Kokku 62 eskadroni.

Manöövrite idee oli tingitud strateegilisest olukorrast, milles on Poola oma geograafilise asendi tõttu. Kokkuvõetult oli manöövri idee järgmine: Rõhuvast ülekaalus olevad vastase (punase poole) ratsaväe massid tungivad hoogsalt peale. Neid on vaja kinni pidada, et aega võita oma mobiliseeritavate jõudude korraldamiseks. Esimeseks vastuabinõuks sinisele poolele osutub ratsavägi, mille arvuline jõud küll hästi vähem, mille ettevalmistus, tehniline varustus ning moraalne erikaal aga vaenlase omast kõrgem. Jõulisest vahekorra järgneb ka tarviliku võitlusmetoodi valik, nimelt võtab siniste ratsavägi oma tegevuse aluseks n. n. viivitava ehk kinnipidamise tegevuse (lahinguga

taandumise) põhimõtte — mida prantslased nimetavad „action retardatrice“ ja sakslased „hinhaltendes Gefecht“ — senikaua, kui päraltel jõuavad kõvenduseks jalgväe osad, mil momentidil siis üldisele pealetungile üle minnakse.

Manöövri alguseks oli olukord järgmiseks välja kujunenud: (vaata olukorra skeem 10. VIII k. 18.00).

Poolte armeed võitlevad omavahel juba mitu päeva D u b n o - K r e m e n e c'i piirkonnas. Energilise tegevuse tagajärjel läks punasel poolel korda 10. VIII. läbi murda siniste rinde D u b n o - raionis, mille tõttu siniste 4. armee parem tiib S t y r'i jõe peale taandub, paljastades seega D u b n o - B r o d y vahelise raudtee.

Selle taandumise tagajärjel on ka siniste 6. armee vasak tiib sunnitud maha jätma K r e m e n e c'i piirkonna ning asuma S t r. A l e k s i n i e c - G o r y n k a B o l. - R o s t o k i - L o s i a t y n joonel, kus ta punastele energiliselt vastu paneb. Väljaarvatud vasak tiib, hoiab siniste 6. armee oma käes kõik endised seisukohad.

Et ära kasutada läbimurret siniste rindes, vormeerib punaste poole ülem D u b n o - piirkonnas tugeva ratsaväe grupi kindral R o m m e l'i juhatusel, mille ta 2. punase armee juhi käsutusse määrab. Gruppi kuuluvad üks (4.) ratsa diviis ning üks (2.) ratsa brigaad.

Grupi ülesandeks on vallutada B r o d y linna, mille peale 2. punane armee oma tulevast tegevust vaenlase seljataguse vastu baseerida kavatseb.

4. ratsa diviis on 10. VIII. k. 11.00 koonumise D u b n o piirkonnas lõpetanud. Tema eelosad on oma alla võtnud ülekäigud üle I k v a jõe K a m i e n i c a, P t y c z e, M i n k o v c y juures.

Ratsagrupi hobusematerjali seisukord ei võimalda mitte enne 11. VIII. k. 4.00 edasilükkumist alata.

Siniste 6. ratsa brigaad liigub B r o d y - D u b n o vahelisel teel.

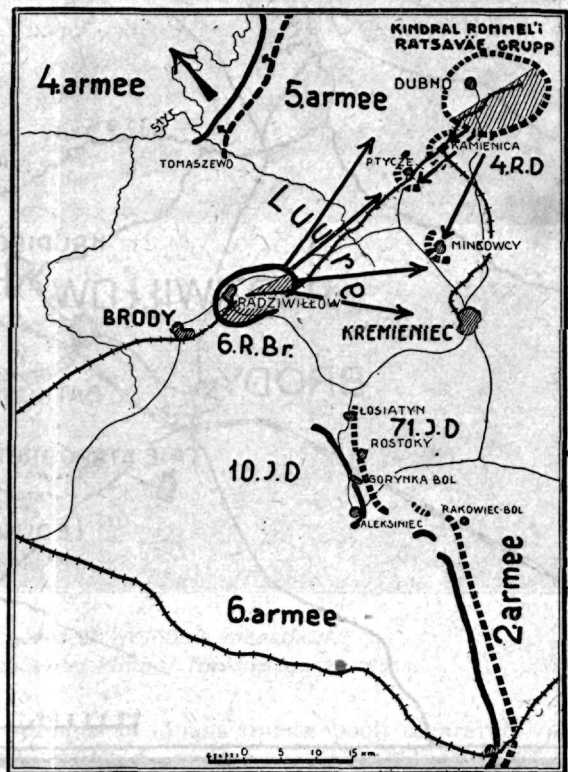
Punaste poolt oli tegelikult esitatud üks ratsaväe grupp, mis koosnes ühest ratsa diviisist (4. r. d.) ning ühest iseseisvast ratsa brigaadist (2. r. b.). Neil oli juure antud üks küti pataljon. Siniste poolt — üks ratsa brigaad (6. r. b.), millele olid juurde antud kaks jalgväe rügementi, üks küti pataljon ning üks raske kuulipildujate pataljon.

Manöövrite esimene päev, 11. VIII. (Ratsaväe luure).

11. VIII. vara hommikul pörkavad mõlemate poolte ratsaväe luured kokku P l a s z o v k a idapoolsel kaldal. Siniste poolt toimetavad luuret üks luure eskadron, viis luure rühma, milledele juurde antud rasked kuulipildujad ja soomusautod. Punaste poolt toime-

tavad luuret kolm luure eskadroni, neid toetavad ratsa kahurväe patareid. Punaste luure on arvuliselt tuntavas ülekaalus; tema survele taanduvad siniste luureosad P l a s z o v k a jõe juonele, kuhu asuvad umbes kella 8 paiku ka siniste 6. ratsa brigaadi eelosad (9. Ulaani rüg.). Nad kavatsevad siin vaenlase edasilükkumist takistada. Neid eelosasid toetavad kolm ratsa patareid. Samal ajal lähenevad siniste 6. ratsa brigaadi peajõud (6. ja 22. rüg.) ülalnimetatud jõe. Oma parema tiiva valveks saatis brigaad välja luure. Brigaadi toetuseks liigub temale tagant järgi üks jalgväe pataljon. Brigaadi paremat tiiba tagavad kaks ratsa piirivalve eskadroni.

ÜLDINE OLUKORD 10 VIII K. 18.00-eks.

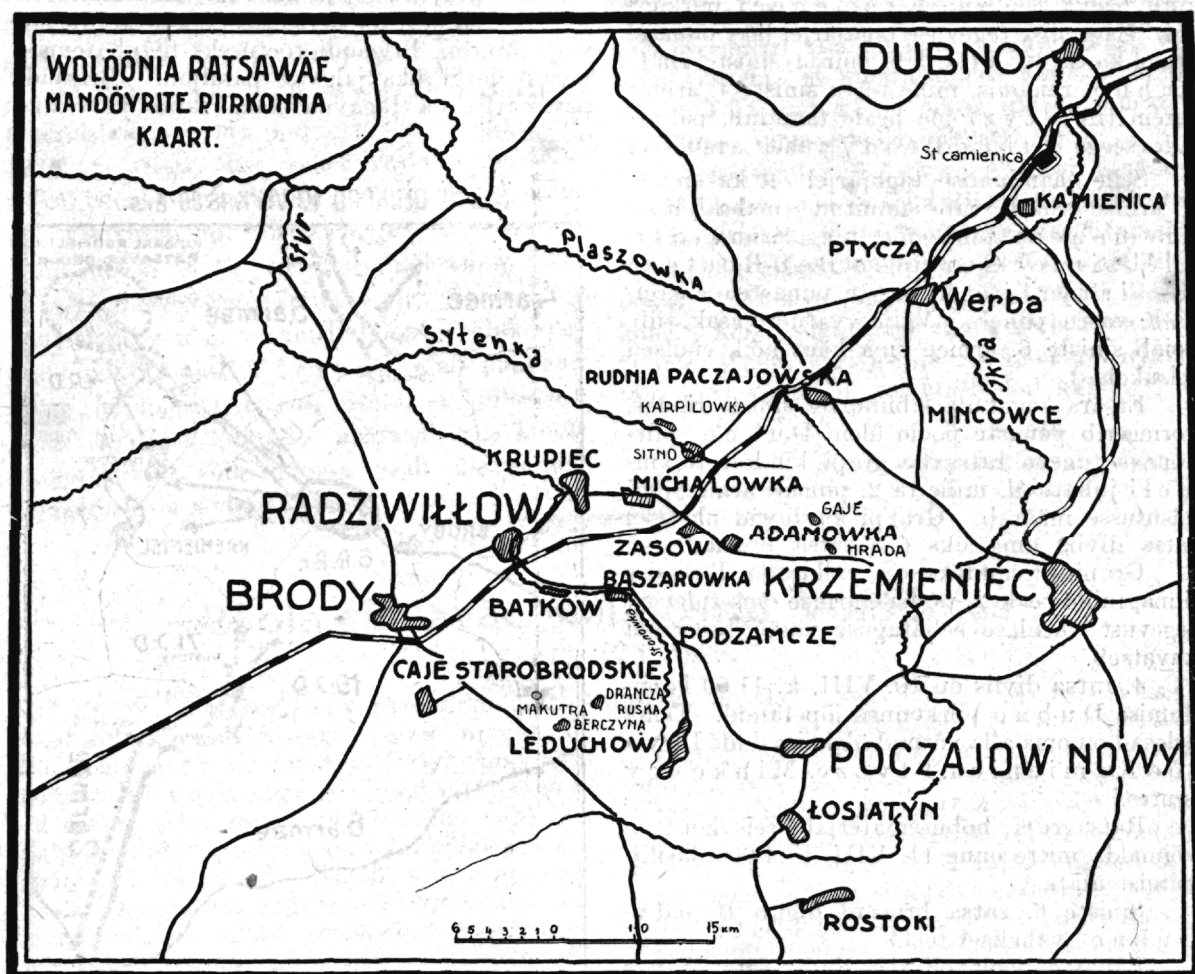
Punasel poolel avaneb meil järgmine huvitav olukord: punaste poole juht, nähes, et tema vastu suured vaenlase ratsaväe jõud liiguvad, otsustab oma ratsa grupiga julget manöövrit teostada; ta pöörab järsku ära oma esialgsest liikumise suunast edela sihis ning suunib oma brigaadi kolonnid lõuna sihis, et haarata vaenlase 6. ratsa brigaadi paremat tiiba. Oma manöövri varjamiseks tegutsevad intensiivselt endises suunas üksikud eskadronid vastase tsentrumi vastu. Diviis liigub kahes kolonnis (paremas 10. r. d., vasemas 16. ja 17. r. d.) ühes oma suurtükiväega. Diviisile toetuseks järgneb üks jalgväe pataljon, kuna

2. iseseisev ratsa brigaad põhja poolt lõuna sihis liigub, et ühineda 4. ratsa diviisiga.

Peale lõunat on punaste peajõud juba hargnenud (Plaszovka jõe joonel) ning tuginedes parema tiivaga Brody-Dubno vahelisele raudteele, tungivad nad peale 12–15 kilomeetrilisel rindel lõuna-lääne sihis. Tsentrumis liigub 17. brigaad, paremalt 10. r. brig., vasemal tiival 16. ratsa brigaad, suurtükivägi on

Podzamecze — Baszarovka — Krupiec jonele. Poolte eelosade vahel on olemas kontakt.

Manöövri teine päev algab punase lahingluure tegevusega kolmes, Krupiec'i, Baszarovka ja Podzamecze sihis, misjuures punaste ratsaväe mass poolpöörde suunas liikudes pealelõunaks Baszarovka — Leduchow liinile välja jõuab.

peaasjalikult vasaku tiiva taha koondunud. 2. iseseisev brigaad, mis peab asuma diviisi paremale tiivale, pole veel kohale jõudnud.

Peale selle kui siniste luure vaenlase liikumissuuna konstateerib, nihutab siniste juht omad jõud paremale, et paraliseerida vaenlase kavatsetud haaramisoperatsiooni ning asub oma jõududega Hrada—Gaje—Sitno—Karpilovka jonele.

Punased jätkavad liikumist Brody sihis ning jõnavad õhtuks Sitenka jõe — Sitno — Gaje jonele, kuhu peatama jäävad, väljasaa-tes oma eelosad Michalovka — Zasov — Adamovka liinile. Vahepeal taanduvad sinised

Sinised pikendavad oma paremat tiiba ühes varusseisva ratsa rügemendiga. Punased jätkavad pealetungi endises suunas ning asuvad õhtuks Baszarovka — Buszina — Nakwasza jonele, kus peatatakse eelosi paigutades Batkov — Makutra liinile.

Õhtuks on sinised Radzivillov — Gaje Starobrodskie liinile välja jõudnud. Neile kõvenduseks jõuavad päralt ka kaks jalgväe rügementi, mis asetatakse siniste paremale tiivale.

Kolmandaks manöövri päevaks on sinistel korda läinud oma paremale tiivale kõva rusika koondada (2 jalgväe rügementi,

soomusautod, kahurvägi). Punane ratsavägi püüab tagajärjeta tsentrumi vastu tegutseda. Initsiatiiv on nüüd üleläänud sinistele, kes parema tiivaga vasturünnakule asuvad. Vasturünnakule asumisel katkestakse enne lõunat manöövri üldjuhatuselt poolt manöövrid.

Nii operatiivselt kui ka täitmise poolest pakkusid Volõõnia ratsaväe manöövrid palju huvitavat ja õpetlikku. Terves manöövris

ning eksiteele viia. Poleks siniste luure õigel ajal suuna muutmist tähele pannud, oleks operatsioon hoopis teise käigu võtnud. Toodud episood tõendab, kuivõrd tähtis on juhile tabada selgusetat olukorras õige luure suun. See on and, mida ei suuda alati asendada ka põhjalik taktikaline ettevalmistus mitte. Manöövri käigu ajal leiame meie jõudude ümbergrupeerimisi pealetungi ja taandumis-

Poola sõjaväe manöövrid aug. 1925.

Üksikud episoodid manöövrite tegevusest Wolõõnia maastikul.

Üleval vasakul Eesti sõjaväe esitus manöövritel kindral Tõrvand'iga eesotsas.

tundus hoogsus ja aktiivsus, ehk nagu seda prantslased nimetavad élan. Kohe alguses, esimese manöövri päeva hommikul, näeme meie punase poole ratsaväe massi haaramisoperatsiooni teostamise katset vaenlase parema tiiva vastu, millele aga sinine pool, kus juht õieti muutunud olukorda tabab, piiri paneb. Haaramise eduks oli palju võimalusi, kuna vaenlane rinde löögi korral oleks võinud kaitseks kasutada Plaszovka jõge, mis lahutas pooli. Järsk liikumissuuna muutmine näitas, kuivõrd meisterlikult suudab manövreerida Poola ratsavägi lahingväljal, seega alla kriipsutatades tema kui kiiresti liikuva väeliigi lahingvõimet. Operatsiooni tagab umbes divisjoni suurune küljekaitse, mis endises liikumise suunas äärmiselt aktiivselt tegutseb, et vaenlast siduda

lahingus la lõpuks siniste poolt algatatud vasturünnakud, millega manöövrid lõpevadki.

Huvitavaks uurimise aineks koostöö alal ratsaväega osutus raskekuulipildujate pataljon, mis alati rindel (kuni 6 kilom.) väga edurikalt pealetungiva ratsaväe vastu tegutses ning tema liikumist takistas, kuigi sarnase pataljoni tegevuse juhatamine laialise paigunemise tõttu äärmiselt raskeks muutuma pidi. Manöövri kogemused tõendavad, et niisuguseid üksusi rikkalikumalt sidevahenditega varustada tuleb kui puht jalgväe osi.

Poola ratsaväe manöövrite tulemustele tuges, peab tunnustama, et ratsavägi Ida Euroopa oludes suure tähtsuse omab. Ja kui vaadelda tema tegevust manöövritel, siis ei näi küll teist väeliiki olevat, millega oleks

ratsavägi praegusel ajal asendatav, kuigi, näiteks, kegressid või kergeveo autod osutuvad vahenditena, millede abil oleks moodustatav mingi ratsaväe taoline, kiiresti liikuv väeliik. Esimeste maskeerimise raskused ning teiste ärarippuvus teedest on aga liig suureks takistuseks „motoriseeritud“ jalgväe loomiseks, mis oleks üheväärtusline taktikaliselt jalastatud ratsaväega. Ka luure alal pole lennuvägi veel suutnud ratsaväge väljatõrjuda.

Ehkki Poola ratsa manöövrite tulemused meile praegu veel teadmata, kuuldus siiski juba nende teostamise ajal asjatundjate seas häält, kes nõudsid, et ratsavägi peab niisama kui jalgvägi pearõhku panema oma tulejõu arendamise peale, täiendades seda ratsaväele iseloomustava omadusega — liikuvusega. Peab tunnustama, et Poola ratsavägi, kõnelemata ratsarivist, suure oskusega ja vilumusega jalgväe rivis tegutses. Oli märgata, et see tegevusviis ratsaväe väljaõppe aluseks võetud on, missugune seisukoht nüüdisaja sõjaoludes täitsa õige.

Mis puutub Poola lennuväkke, siis võib ka tema kohta manöövrite kogemuste varal ainult kiitvat otsustada. Järgmine näide illustreerib tema tegevust. Manöövri kolmandal päeval toimetab luuret siniste lennuk, misjuures ta tähele paneb 16. ja 17. ratsabrigaadide osasid. Olles varustatud raadio saatejaamaga, kutsus ta välja omale abiks veel teisi lennukeid, et attackeerida tähelepanud ratsaväge. Ei möödunud veerand tundi, kui juba mitu lennukit Brody'st tema juure ilmusid, et ratsaväe vastu ühisel jõul tegevust alata. Mõne minuti jooksul oli ka tõesti ratsaväe osad laiali paisatud, millega tõendus demoraliseeriv mõju ja paanika, mida võivad külvata lennukid ratsaväe ridades.

Mida kõneles Poola sõjaminister kindral Sikorsky ratsa manöövrite puhul:

„Täielikku arvustust manöövrite kohta veel teha ei saa. Selleks on tarvis veel palju üksikasjalisi andmeid. Sügise jooksul saab

aga seda ainet arutama sõjanõukogu, kus aruannetega esinevad kindralstaabi ülem, manöövrite juhataja ja armeede inspektorid. Kuid juba praegu võib tähendada, et manöövri peaesmärk on kättesaadud. Oli tarvilik katsetada sõjaväe väljaõpet, juhutuse nivv staapide ettevalmistust. Jalgväe kohta peab tähendama, et see seisab igakülgselt oma ülesande kõrgusel, eriti aga oma väljaõppe alal. Ratsavägi, väljaarvatud mõned üksikud taktilised vead, sooritas katse täielikult. Eriti võin allakriipsutada juhtide isiklist võimet, milleta ratsavägi üldse pole mõeldav.

Väikse-arvuline lennuvägi, mis manöövritel kasutada oli, on oma ülesande hästi täitnud.

Et manöövritel vigu tehti, see asjaolu on meile enam kasulik kui kahjulik. Mitmesuguste relvade koostöötamine jätab muidugi veel mõndagi soovid, eriti suurtükivägi. Tankide ja jalgväe koostöötamist võiks samuti kritiseerida. Samuti oli puudusi märgata side ja varustamise alal; eriti esimesel manöövri päeval ei töötanud nad nõuetele vastavalt

Manöövrid on näidanud, et äärmiselt raske on väljaõpetada mõned väeliigid ja iseäranis nende vaheline koostöö lühikese teenistuse aja jooksul, mis 18 kuu peale kindlaks määratud.

Takistavalt mõjus ka teataval määral tagavaraväelaste osavõtt manöövritest, kes alles mõne päeva eest õppustele kutsutud.

Võin juba praegu toonitada, et eelseisva aasta manöövrid kujunevad palju tagajärjerikkamaks.

Lõpetades oma lühikese ülevaate Volõõnia ratsaväe manöövrite kohta, tahaksin siin kohal veel kord äramärkide seda tõsist ja rasket tööd, mida tegi Poola ratsavägi oma tublide juhtidega eesotsas nii möödunud sõjas kui ka Volõõnia maanöövrite väljadel moodsa ratsaväe doktriini loomise ja kindlustamise alal. Kes lugu peab sellest väeliigist, see otsigu eeskju Poola ratsaväest.

K. Mollin.

Üks tänapäeva valusamatest küsimustest.

Toimetuse märkus:

Suured Otepää manöövrid näitasid, et sõjaväe varustamine väeosades jätab mõndagi soovida. Seepärast leiab toimetuse käesoleva artikli avaldamise ajakohasena.

Pilku sõjaajalukku heites, näeme, et iga sõjaväe võitlusvõime püsib nõuete kõrgusel ainult siis, kui selle kaks päämist elementi — elavjõud ja materjaalsed vahendid — moodustavad ühe lahutamatu terviku. Need kaks elementi peavad alati käsikäes käima, et üksteist täiendada ja toetada. Kõige parem, vaim-

liselt tugev sõjavägi on tihti peale nõrk edukalt võitlema isegi väikearvulise vastasega, kui tema varustus on puudulik ja ta materjaalsed vahendid ei vasta ajanõuetele. Kõik sõjateadlased rõhutavad majandusala suurt tähtsust, toonitades, et kaks kolmandikku sõjalisest edust tuleb majandusliste teenete arvele kirjutada.

Need põhimõtted peaksid pinda leidma ka meie kaitseväe ridades. Nähtavasti aga paistavad nad meile ebaõigetena ja võõrastena. Meie varustusorganid pole senini veel väärilist tunnustamist leidnud ja nende teeneid hinnatakse liig madalalt. Seepärast tunnevad nad endid kaitseväe peres mingisuguse võõraslapsena,

kellest palju ei hoolita. Igaüks arvab end varustamisalal „maestro“ olevat ja loeb oma pühamaks kohuseks mitte üksnes varustajate tegevust arvustada, vaid neile ka juhatust pakkuda.

Kui varustusorganide tegevust õieti ja tõsiselt arvustatakse, siis ei või midagi selle vastu olla. See oleks isegi soovitatav ja tooks asjale omajagu kasu. Kuid arvustada ei tohi kunagi ebaõigel viisil ja arvustus ei tohi ka ebaõigelt avaldatud olla.

Ma vist ei eksi oletades, et meil mõndagi üksikut juhust liialdatakse ja nende põhjal ilma tõsisema järeelkaalumiseteta lõpuotsust tehakse. Kui tahtmist otsida, siis leidub tunnuseid, et varustusasutuste kohta sageli järele mõtlemata, põhjusteta ja pealiskaudselt otsustatakse.

Ma ei katsu järgnevates ridades otsida neid põhjusi, mis ändsivad igapäevase varustusorganide niiviisi arvustada ja sageli neid süüdistada loiduses ning saamatuses, pakkudes abinõusid puuduste kõrvaldamiseks, missugused harilikult ei olnegi varustusorganest. Ma soovin ainult tähelepanu juhtida mõningatele asjaoludele, mis võiksid praegust olukorda tervendada.

Ei või salata, et meie noored varustusorganid järk-järgult ja progressiivselt paranevad. Kuid siiski on veel vaja palju energilist ja loovat tööd ning suuri jõupingutusi selleks, et nad viimaks omandaksid endile kaitseväge peres kindla, väärilise koha ja ära teeniksivad kõikide üldsuse ning lugupidamise. On iseenesestki mõistetav, et meie varustusorganid ei võinudki järsku niisugust seisukohta kätte saada. Sest iga noor organisatsioon peab läbi põdema teatud katseaja, et võita hulga eelarvamised, enne kui ta omale võidab kodaniku õigused.

Varustusorganide töö on raske ja vastutusrikas. Nad haaravad enesesse kaitseväge majanduselu määratud ala. Kurnavates igapäevase elu toimingutes kaitseväge hea käekäigu kindlustamise alal püsivalt töötades, ei tunta siin sageli toda puhkeaja, mida riviteenijad harilikult naudivad. Endisest ajast päritud vildakate vaadete mõjul on varustusasutus vastutav isegi neil juhustel, kui temast mitteolenevatel põhjustel kaitseväge täit normi kätte ei peaks saama. Ühe sõnaga öeldult on varustusasutus kaitseta võõraslaps, kelle pihta kõik süüdistuskivid sihitakse.

Kuigi nüüd varustusorganid suudaksid vahetevahel omi ülesandeid kavakindlalt ja edukalt täita, jäävad saavutatud tagajärjed siiski kõigile kahe silma vahele. Sest asi paistab nii lihtsana ja loomulikuna, et ei vääri kaitseväge juhtide erilist tähelepanu. Varustusorganide töövili peegeldub peajaslikult sõjaväe välimuses. Aga sõjaväe hea väljanägemine äratab ülemuse rahuldavustunde, mis avaldub terve rea kiituste näol. Tänu osalisteks aga saavad harilikult riviülemad, kuna varustajad teiste varju jäävad. Sarnasena paistab üldjoontes iga varustaja saatus. Kurvalt ja lootusetu vaatab ta tumedasse tulevikku.

Olgu asi kuidas ta on, aga keegi ei või eitada, et varustusorganide ajanõuete kõrgusele seadmine on meie kaitseväge organiseerimistööde hulgas üks tänapäeva valusamatest küsimustest. Ta peaks juhtide suuremat tähelepanu väärimsa ja peatset lahendamist leidma. Seda nõuab meie kaitseväge hea käekäik tulevikus, seda nõuavad ka riigi huvid. Ei tohi unustada, et sõjaväe majandus on kõige tihedamini seotud riiklises ja rahva majandusega.

Tekib küsimus — kuidas võiksime siis omi varustusorganide aja nõuete kõrgusele tõsta, et võimaldada neile kõige kergemalt ja edukamalt ülesandeid teostada ning tagada neile nii vajalikku tunnustamist, usaldust ja üldist lugupidamist. Ilma nende teguriteta puudub varustusorganel tarvilik autoriteet kaitseväge majandusala juhtimiseks.

Väljapääsuteed leiduvad, kui aga tahetakse ja viitsitakse neid tõsiselt otsida. Esiteks peab jälje-

tult kaduma praegu valitsev külm vahekord riviteenijate ja varustajate vahel. (Külmust ei ole. Toim.) Selle kättesaamiseks peaksid kaitseväge juhid kõik abinõud tarvitusele võtma. Kaitseväge kõigis kihtides tuleb luua, soetada sooja ja ning elavat poolehoidlikku arusaamist varustusametkonna vastu, mida ta tõelikult väärrib tegelikus elus.

Teiseks tuleb tõsiselt, energiliselt ja püsivalt asuda varustusorganisatsioonide organiseerimisele vastavalt üldisele sõjaväe doktriinile, sõjaväe nõuetele ja riigi majanduslikkudele oludele, eeskujuks võttes nüüdisaja moodsamaid sõjavägesid. Samuti tuleb ajaviimata ja kavakindlalt asuda kaitseväge majanduspersonalile (juhtiva-, täitva- ja abipersonaali) väljaõpetamisele ning ettevalmistamisele. Kogu varustusorganisatsioon peab kujutama masina mehhanismi, kus iga hammasratas, iga vedru ühenduses üksteisega üldisest tõesest osa võtab ja omi kohuseid täidab. Kõige vähemagi hammasratata või vedru rike paneb masina töö seisma. Et see mehhanism koosneb elavatest inimestest, kelle võime ulatub ainult teatud piirini, peab ta niimoodi konstrueeritud olema, et ta suudaks kõige vähema jõupingutusega edukalt tema peale pandud ülesandeid täita.

Kahjuks aga puudub meil sarnaste heade omadustega varustusaparaat. Varustusasutuste isiklik koosseis on niivõrd mitmekesine ja suuremalt jaolt nii puudulikult välja õpetatud ning ette valmistatud, et ühe või teise aparadi üksikosa rikkiminek pole sugugi nii haruldane nähtus. Selle tagajärjel kannatab kaitseväge majandus, mis omakorda halvab riigi majanduslist seisukorda.

Kolmandamaks tuleks asuda varustuspersonalile majanduslise seisukorra parandamisele. Igalühel peaks ta töös tõukejõuks olema mitte auahned püüded ja materiaalsed huvid, vaid kohusetunne ja armastus oma töö vastu. Kuid need kaks viimast tegurit võivad tegelikult olla feedjuhtivateks esemeteks ainult vaimliselt ja moraalselt kõrgelt arenenud isikutele, kuna hariliku tasapinnaga inimesele peatõukajaks on ikkagi materiaalsed huvid. Raske on ka enesele ette kujutada, et aineliselt mittekindlustatud isik saaks täie jõu ja energiaga anduma teenistusele. Mured igapäevase leiva järele rõhuvad ta meeleolu ja halvavad tema jõudu ning tahet. Seepärast olgu kõik püüded sihitult majanduspersonalile ainelise seisukorra tõstmise poole. Praegu on nad riviõhvitseridega võrreldes halvemas seisukorras. (Sellega ei saa nõus olla. See väide nõuaks tõendus. Toim.)

Varustuspersonalile komplekteerimine, väljaõpetamine ja ettevalmistamine on niivõrd laia ulatusega küsimus, et ei mahu täielikult käesoleva artikli raamidesse. Peale selle nõuab küsimuse selgitamine kogu lahingmehhanismi põhjalikku uurimist, mida ma siin oma peale ei tahaks võtta. Seepärast võtan üksikasjalisema vaatluse alla ainult väeosade majandusülemate komplekteerimise ja ettevalmistamise küsimuse, kes tegelikult ongi varustusorganismi tähtsamad närvivid. Põevad närvivid, põeb ühtlasi ka kogu organism. Majandusülema andekusest, oskusest ja ettevõtlikkusest on suurel määral väeosas hea majandusline seisukord. Järelikult peab ta oma ülesannete kõrgusel seisma.

Toimepandud revideerimised ja väeosadelt esitatud aruanded on piltlikeks tõendusiks, et nende majandus pole veel soovitava kõrguseni tõusnud. Põhjusi selleks on palju. Osalt on need puudused üldise iseloomuga, s. o. paratamatud. Nad on tekkinud ebasoodsast olukorrast ja riigi kitsas majandusline seisukord ei lase neid kõrvaldada. Kuid siiski on suurem osa puudustest tingitud organiseerimisest. Näib, nagu puuduks paljudes väeosades kindel ja asjatundlik peremehe käsi. Kui kõik majandusülemad seisaksid oma ülesannete kõrgusel, siis võiksid paljud puudused olla kõrvaldatavad või halvemal

juhusel sedavõrd paraliseeritavad, et nende mõju ennast nii teravalt tunda ei annaks.

Majandusülem on tegelikult rügemendi ülema abi majanduslikul alal, s. o. tema ülesandeks on rügemendi majanduse juhtimine. Seepärast peab ta ka rügemendi organisatsioonis silmapaistvama kohal seisma ja temal ei tohi vastav autoriteet puududa. Ilma autoriteedita pole keerulise ja vastutusrikka teenistusala juhtimine mõeldav.

Kahjuks aga puudub meie majandusülematel tarvilik autoriteet. Majandusülema peale ei vaadeta kui rügemendi ülema abi peale, vaid kui kõige vanema majandusliku asjaajaja peale. Selle väite üheks tõestajaks on majandusülema palganorm. Kuidagi ei saa loomulikult pidada seda asjaolu, et rügemendi adjutant seisab majandusülemast ühe palgaastme võrra kõrgemal. (Meie idanaabril on juba kõrgema sõjaväelise haridusega rügemendi staabi ülemad. Meie nüüdne rügem. adjut. on vist tulevase rügem. staabiülema eelkäija, seepärast tema nüüdistest majandusülematest kõrgem palgaaste ei tohiks paista liig eba-loomulikuna. Toim.) Mõne majandusülema erikaal on ka väike — temal puuduvad vastavad teadmised, kogemused ja heale peremehele tarvilikud omadused: terav silm, kindel käsi ja ettevõtlikkus.

Lääne-Euroopa sõjavägede elu vaadeldes, näeme, et igalpool pannakse suurt rõhku majandusülemate komplekteerimise ja ettevalmistamise peale. Tähen-datud kohtadele valitakse paremad, kogenud ohvitserid, kes kauemat aega rivis teeninud ja põhjalikult tunnevad kui asja, nii ka sõjaväe elu ja teenistuse olusid. Nad peavad vähemalt läbi tegema kompaniiülema staashi. Ka niisuguste majandusülemate hulgas leidub siiski isikuid, kes oma ülesannete kõrgusel ei seisa. Kõrgete teenistusliste omaduste peale vaatamata ei kõlba ju igaüks heaks peremeheks — temal peavad veel majanduslikud kalduvused olema. Kuid äldiselt saavad nad oma asjaga hästi hakkama, kuna ühetahuline koosseis kergendab märksa väeosade majanduse juhtimist.

Meil aga teenivad majandusülemate kohtadel mitmesuguste erialade esitajad. Siin kohtame elukutselise ohvitseri kõrval ka sõjaväe ametnikku, endist sõjaväe kirjutajat, endist äri või muu ettevõtte teenijat jne. See kirju koosseis, vaatamata, võib olla, kõrgete isiklike omaduste peale, ei tunne põhjalikult sõjaväe elutingimusi ja olusid ning ei suuda siiski juhtida väeosade majandust selles tempos, raamidis ja suunas, mida nõuavad sõjaväe teenistushüvid ja sõjaväe ühetüübilise struktuuri isearalsused, kus majanduse juhtimise meetodid ei tohi mitmesugused olla.

Eeltoodud põhjustel märkame väeosade majanduse juhtimises mitmesuguseid meetodeid. Iga majandusülem katsub kinditada oma endisele erialale omaiseid võtteid — üldine süsteem puudub ja kaitseväge majandust kannatab.

Praegu on majandusülema tegevusala palju keerulisem ja mitmekülgsem kui endisel ajal. Tol ajal oli majandusülem lihtsalt täidesaatavaks organiks. Majandust juhtis täies ulatuses rügemendiülem ise majandusülema ja kompaniiülemate kaastegevusel. Rügemendi- ja kompaniiülemad pühendasid majanduslistele küsimustele palju aega, jõudu ja tähelepanu. Majandusülem talitas täiesti rügemendiülemalt saadud direktiivide ja näpunäidete järele, leides kõigis omis algatuses viimase eestkostmist ja toetust. Viimase ajal on riviteenistuse ala väga keeruliseks ja mitmekesiseks muutunud. Riviülemusel on nüüd vähe aega selleks, et oma tähelepanu ja jõudu pühendada majandusele. Peale selle on meie rügemendi- ja kompaniide ülemad suuremas enamuses puht rivi ohvitserid, kes varemalt pole majandusega tegemist teinud. Nad peavad neid koormavast majandusest lahti saama. Riviülemuse hooleks ja mureks jäägu

ainult kontroll ja järelvalve, et sõdur oleks kõigea varustatud ja et väeosa sõjajalale ülemineks oleks majanduslikult küljest kindlustatud. Kõik majanduslikud mured ja raskused, samuti ka vastutus oma tegude eest, peaksid majandusülema õlgadel lasuma. Kui arvesse võtame meie noore ülesehitamisel oleva riigi kehva majanduslik seisukorda, siis muutub asi veel keerulisemaks.

Kõigist neist raskustest peaksid ülema saama meie noored vähe vilunud majandusülemad, kellel sageli pole käepärast tarvilikke juhtnõure, õiendusraamatuid ja vastavaid seadusi ning määrusi, mis nii muutlikud riigi ja kaitseväge rajamistöö ajajärgul.

Tähen-datud asjaolud ühenduses üldiste elutingimustega asetavad meie kaitseväge ja eriti väeosade majanduse üli-raskesse seisukorda.

Vabadussõja päivil olenes iga väeosa majandus peajaslikult majandusülema leidlikkusest ja oskusest võtta kust saab ja mida saab. See omapärane süsteem, kui teda selleks võib nimetada, kasvas aegamööda lihha ja luusse. Ta sai kombeks, mis omad juured nii sügavale ajas, et õigetest alustel majanduse ümberkorraldamine nihkub liig visalt edasi. (Varustamine kohapäält saadavate ainetega, nagu see sündis sageli vabadussõjas, on ju teoreetiliselt üks parem varustusviis. Toim.)

Kirjel-datud olukord nõuab tungivalt, et majandusülemate kohtadele peavad vastavalt valitud ja ettevalmistatud isikud määratama. Ainult siis kõrvalduvad teelt kõik takistused ja väeosade majandus hakkab jõudsamalt ning kavakindlamalt edenema. Mida raskem riigi ja sõjaväe majanduslik seisukord, seda paremini peab organiseeritud olema väeosade majandus, seda suuremat kokkuhoidmist, leidlikkust ja oskust peab majandusülem üles näitama. Kõik tema jõud ja püüded olgu sihitud igasugustest raskustest väljapääsuteede leidmiseks ja olukorra tervendamiseks.

Iseseestki mõistetak, et meil sarnaseid isikuid ei jätaku. Kuid on vaja neid ette valmistada. Hea majandusülem peab põhjalikult tundma meie kaitseväge organisatsiooni sihtjoone ja riiklist elu. Ta peab mõistma organiseerida igasuguseid majanduslikke operatsioone, et osaliselt rahuldada väeosa tarvidusi omal algatusel, kodusel teel. Ta peab tundma kõikide väeosa vastuvõtavate ainetega, asjade ja materjalide omadusi. Samuti peab ta põhjalikult tundma kõiki töid, mis ühenduses väeosa majanduse ettevalmistamisega mobilisatsiooni korra. Temale ei tohi võrad olla keeduviljajaaedade asutamine ja leivaküpsetamise, söögikeetmise ning muude toitusoperatsioonide teostamine. Ta peab hakkama saama hoonete remonteerimisega ja terve rea teiste majandusliste töödega, mis võiksid väeosa sisemist elu kindlustada ja paremale järjele tõsta.

Selle lühikese programmi piirides teadmiste omandamine nõuab mitte vähe aega. Ära oodata aga, et majandusülemad oma asja koha peal teenides praktilisel teel ära õpiksid, ei või. Praktiline tee on küll õige tee, mis esmäärgile viib, kuid vajab palju aega, aga aeg on raha. Seepärast on vaja teist, paremat väljapääsuteed otsida ja leida. See tee oleks: majandusülemate ettevalmistamiskursuste ellukutsumine.

Kursuste ülesandeks oleks anda väeosadele vastavalt väljavalitud ohvitseride, kes võiksid nende majandust edukalt ja asjatundlikult juhtida ja kes ise oma edaspidise teenistuse kestvuse võiksid tarbekorral ka oma peale võtta riviosade juhtimist. Kursused peavad laiendada kaitseväge majanduslikke teadmisi ja seal propageerima juhatuse poolt ülesseatud doktriini ja meetodeid, et kogu majanduslik aparatuur tõotaks üheainsama süsteemi järele. Õpeka peab olema kokku-seatud sellekohaselt, et ohvitserid ette valmistada rügemendi ja neile vastavate üksuste majanduse juhtimiseks nii rahu-, kui ka sõjajal.

Käsitlev idee ei ole uus. Ta on juba osalist teostamist leidnud — käesoleva aasta esimesel mail lasti välja kaitseväge majandusliste kursuste kolmas lend. Seda head algatust peame igatahes tervitama. Kahjuks aga tuleb konstateerida, et nad ei ole kindla ja põhjalikult järeelkaalutud kava järele organiseeritud ning kannavad juhuslikku ilmet ja nimelt järgnevatel põhjustel:

1. Kuulajate koosseis oli väga kirju. Enamuses olid sõjaväe ametnikud, kuna ohvitseri peaaegu ei olnudki. Kuulajate üldhariduse mõttes polnud asi parem. Kursustele oli saadetud isegi algharidusega isikuid, kellele kursustel läbimindavate distsipliinide omandamine üle jõu käis. Samuti ei olnud arvestatud kursustele käsitatud ohvitseride ja sõjaväe ametnikkude atestatsioonidega.

2. Õpeaja kestvus ei olnud kursustel ühesugune. Seepärast ka igal kursusel oma õpekava.

3. Õpekavad ei vastanud oma eesmärgile. Mõned õpeained võeti liig põhjalikult läbi, kuna teised — tähtsamad, ei olnud õpekavva üles võetudki.

4. Täielik õpevahendite puudumine ja mittevastavad ruumid.

5. Palju teooriat ja liig vähe praktikat.

Kursustele tuleks käsutada andekaid, vähemalt keskkooliharidusega, kindla tahtejõuga, majandusliste kalduvustega ja hästi atesteeritud ohvitseri, kes kompaniülema staasi sooritanud, et neile poleks võõrad väeosade huvid ja nõuded ning riviteenistuse tingimused. Sest kunagi ei tohi unustada, et majandus seisab riviala teenistuses, aga mitte vastuksa. Relvade lahingomadused määravad ära taktikalised rivivormid ja on aluseks taktikaliste üksuste vormeerimisel, kuna majanduslikud üksused juba ärarippuvad on omakorda taktikalistest üksustest. Sõjaväe taktikalised vormid evolutsioneeruvad aegade arenedes, alati ärarippuvad olles relvade omadustest, kuna majanduslike vormide evolutsioonipäenutab ennast täielikult taktikaliste vormide muutumise alla, baseerudes riigi ja rahva majanduslike ressurside peale. Seepärast võib rügemendi (üksiku väeosa) majandust edukalt juhtida ja organiseerida ainult see, kes põhjalikult tunneb ka riviasjandust.

Kursused peavad laiendama majanduslike teadmisi rügemendi majandusülevaate tegevuse piirides, s. o. aja ja töö kokkuhoidmise mõttes tuleb läbi võtta ainult seda, mis majandusülevaate tingimata tarvilik igapäevases töös väeosa majanduse juhtimisel. Neist piiridest ei tarvitse üle astuda ja püüda ette valmistada kõrgema eriharidusega majanduspersonaali. Viimaseks otstarbeks on kõrgemad õpeasutused. Lühikeseajalistele kursustele käib see ka üle jõu ja meil puudub selleks vastav õpetajaskond.

Nagu juba ülalpool tähendasin, ei olnud endiste majanduslike kursuste õpekava, kui õpeainete sissekandmise nii ka tundide ärajaotamise mõttes küllalt läbimõeldud ja järeelkaalutud. Näiteks olid minu teades õpekavast välja jäetud: 1) rügemendi toitlustamine; 2) relvade ja laskemoonaga varustamine, ja 3) tehniliste võitlusvahenditega varustamine. Selle vastu võeti aga kaunis põhjalikult läbi sõjaväe tervishoid jne. Millega seda nähtust põhjendada, ei tea. Igatahes on majandusülevaate toitlustamine sadakord olulisem, kui sõjaväe tervishoid, millise juhtimise olgu rügemendi arsti hooleks ja ülesandeks.

Kui tulevikus õpekavas vastavaid parandusi ei tehta, mida nii tungivalt dikteerib kursuste eesmärk, siis ei või loota, et algatud ettevõtte soovitavaid tagajärgi annab.

Pole ka üleliigne lühidalt peatuda õpetamismetoodide juures. Puht loengute süsteem, mis soovitavaid tagajärgi ei anna, tuleks kõrvale heita. Loengute peale tuleb vaadata kui abinõu, mitte aga kui eesmärgi peale. Praktilised tööd on need, mis peavad

õpetöö peaosaks moodustama. Praktilised tööd on õigemini abinõu isiku omaduste arendamiseks. Nende järele võib kõige kindlamini otsustada iga isiku võimete ja väärtuste üle. Kuulajaid on vaja harjutada iseseisvalt töötama, andes neile selles mõttes nõu ja praktilisi võtteid. Sarnane näitlik meetod tooks kursantidele suurt kasu nende tulevasele tööpõllul. Lektor peab loenguga küsimuse kohta ainult üldise ülevaate andma ja praktiliste tööde ülesanded niiviisi kokku seadma, et kursandid küsimuse vajalikkudes detailides iseseisvalt ära õpiksid. Lektor peab selles juures muidugi ära näitama kõik ülesande täitmiseks tarvisminevad vahendid ja allikad.

Sarnase praktilise meetodi järele õpetamine on teostatav ainult siis, kui kursused on varustatud vastavate õpevahenditega, nagu: seadused, määrused, instruksioonid, käsukirjad jne. Ühe sõnaga on vaja luua ja sisse seada klass-laboratoorium, mis moodustaks rügemendi majandusjaoskonna eeskujuliku kantselei.

Siinkohal ei saa ka vaikides mööda minna õpetajaskonna tasuküsimusest. Tunnitasu on niivõrd madal, et näitliku meetodi järele õpetamisel ei tasu lektori vaeva ära. Põhjalikult järeelkaalutud ja läbimõeldud praktiliste tööde ülesannete kokkuseadmine ja tehtud tööde läbivaatamine ning arvustamine nõuab palju aega ja vaeva. Tunnitasu kõrgendamine ei kutsuks esile suuremate kulude tegemist, kuid tooks kõega katsutavat kasu.

Kui kursuste õpekava vastab eesmärgile ja õpetamine sünnib õige meetodi järele, siis saab kaitseväge omale tõsiseid ja asjatundlikke tööjõude. Kursused teenivad ära väeosade lugupidamise, mispärast kursustele hakatakse komandeerima paremaid ohvitseri, teades, et nad varsti väeosas kasulikkudena töölistena tagasi tulevad.

Asjata ja liiga pikale viiksid kurtmised meie asjatundliku majanduspersonaali puuduse üle. Kõigepealt igav oleks asju harutada, mis puuduvad. Kuid siiski tahaks lõpuks veel kord alla kriipsutada, et riigi- ja kaitseväge teenistuse huvid nõuavad tungivalt majanduspersonaali väljaõpetamisele ja ettevalmistamisele asumist. Tehnika hiiglad edusammud on ellu kutsunud mitmesugused erialad, milliste juhtimine nõuab eriharidust. See on meilgi aluse pannud elukutselisele spetsialiseerimisele ja viljakale tööjao- tusele, mis kõige inimliku edu alus on.

Korralik majapidamine ja kokkuhoidmise põhimõte sünnib otsima mitmesuguseid teid ühes või teises tegevusharus. Riigikaitse teostamine, mis kaunis kulukas, peab eriti ülal toodud põhimõtet silmas pidama.

Meie oleme omi nõudmisi pea igal alal kõrgendanud, töö intensiivsemaks tegemist igal pool nõudma hakanud, kuid varustusala on miskipärast kahe silma vahele jäetud. Aeg on ka siin nõudeid kõrgendada ja teadmisi laiendada. Muidu on ühelt poolt teooria ühenduses praktikaga, teiselt poolt aga käsi kaudu kobamine. Seepärast ka ühelt poolt kord, teiselt poolt korratud. Ainult geeniusel läheb korda teenäitajaid põlates siiski õigele lõpuni jõuda ja seal oma võimise kõrgemal tipul püsida. Teised raaskavad oma jõudu asjata üksikute võtete, tehniliste avaldusviiside omandamisega, mis kindla kooli, juhatuse läbi väiksema jõukultusega ja ajaga võimalik oleks olnud.

Kaitseväge varustusasutused ei tohi olla selleks vabaks kooliks, selleks näitelavalikuks maneeshiks, kus noored ilma erihariduse ta inimesed oma jõudu ja võimise katsuvad ja üksteise järele varsti näitelavalt kaovad. Varustusorganisatsioon peab omama eeskujuliku majapidamise ilme, mille juhtimine asjatundjate käes. Seepärast oleks soovitatav sõnade juurest tegude juure asuda.

Kaitseväge majandusliste kursuste asutamise ja juba algatus tehtud. Kuid viimaste kolme aasta jooksul, mis on veerenud, näib ilma ühegi kindla sihita tööd tehtud. Esimene katse selles suunas, nagu esimene samm igal uuel alal, ei läinud libedalt. Nüüd siis veeretame teelt ilmsiks tulnud takistused ja asume täie jõu ja püsivusega kavakindlale tööle, et jõuda viimaks soovitava eesmärgile.

Ma ei katsunud eelmistes ridades kedagi õpetada, juhtida. Ma lasksin ainult mõtteid paberile libiseda, mis muljed minus hingestanud. Rahulolematuse olevikuga. Kuid selle rahulolematuse allikaks on armastus oma eriala vastu ja sellega käib kaasas usk majandusala suurtesse ja tähtsatesse ülesannetes. Töö algamise õhutamiseks ongi need read pühendatud. Oodata, ainult oodata, nagu kõige hea asjaga, oleks mõtetu.

K-r-m.

Raudteevedu Nõukogude Venes.

Toimetuse märkus:

Liikumisteed ja juurevedu on suurema tähtsusega tegurid nüüdisaja sõjas. Käesolev artikkel on kirjutatud selles küsimuses asjatundja, endise Vene kindralstaabi vanema ohvitseri poolt ja annab tähelepanuvääriva ülevaate raudteeveost N.-Venes.

Käesoleva aasta 25. aprillil tuli Moskvas kokku raudteede büroode kuues järjekorraline täiskogu. Selle täiskogu tähtsamaks hüüdsõnaks oli „rohkem tähelepanu transpordile“, tema tähtsamaks eesmärgiks — veoasjandust kogu ulatuses valgustada ja tähelepanu koondada tema põhiküsimustele.

Ühenduses sellega vaatleme Nõukogude Vene veoasjanduse üldist seisukorda ja tema arenemise väljavaateid.

Kõigil on selge, missugune suur tähtsus on ühendusteel riigis üldse. Erilise tähtsuse aga omandavad nad sõja ajal, kus tegevate vägede rindele tuleb saata teatud suunades peale normaalsete vedude veel hiigla suuri väeshelooni ja erakorralisi voore.

Sealjuures langeb peaosalt sellest tööst raudteeveo peale. Viimane on eriti tähtis Nõukogude Venes, kus talv kõik jõed pooleks aastaks kinni külmetab ja nõnda vedu raudteedel kauaks ajaks halvab, kus kiviteid vähe, kruusateed aga kevadel ja sügisel läbi-pääsematuks muutuvad, kus suured kaugused kivi- ja kruusateede tarvitamisele piirid ette seavad. Et sarnastes tingimustes kiiret ja kindlat ühendust teostada, on tarvilik hästi laialine ja hästi sisseseatud raudteedevõrk.

Enne kui raudteeveo andmete vaatlemisele asume, ütleme mõne sõna teiste liikumis- ja veovõimaluste praeguse seisukorra kohta Nõukogude Venes.

Raudteevalitsuste büroode presiidiumi esimees teede kommissariaadi kolleegiumi liige Halamov iseloomustab veeteede ja kivi- ning kruusateede seisukorda Nõukogude Venes järgmiselt:

„Kuna Maria- ja Moskva jõe süsteeme peaaegu 12 aastat enam remonteeritud ei ole, on nad sattunud äärmiselt hädaohutlikku seisukorda, mis läinud navigatsioonil hooajal juba küllalt selgesti ilmsiks tuli. Samuti on Dniepri parandamises sisseseaded niisuguse seisukorranäid jõudnud, et transiitsülgavus on juba praegu täielikult ainult vee rohkusest.

Mitte parem lugu ei ole Doni jõel. Käesoleval ajal on siin tehnilised sisseseaded niisuguses seisukorras, et nad laevaliikumisele kergenduse asemel takistuseks on ja korralikult töötama hakanud kaubaning reisijatevedu ähvardab seismajäämine.

Kuna tehniline laevastik vana ja kulunud, tehakse süvendustööd niivõrd vähesel määral, et nad ei võimalda transiitsülgavusi endisel kõrgusel hoida.

Kuna sisseseaded vananenud on, tehakse põhjapuhastamise töid vaevalt 20—25% suuruses, võrreldes ennesõjaaegsete töödega. Teede tähistamine hoiatus-

märkidega moodustab ka umbes 25% ennesõjaaegsest tähistamisest.

Siseveeteede korraldamise kavast on ettenähtud rohkem kui 38 miljoni rublaline summa, mis alates 1923—24 aastast viie aasta peale ühtlaselt ära jaotatud. Kuid kogu sellest eelarvest anti esimesel aastal tegelikult vähe üle 600 tuhande rubla nõutud 6,6 miljoni rubla asemel.

Uues kavast 5 aasta peale, 1925 kuni 1930 aastani, on ettenähtud tarvidus 88.600.000 rubla suuruses, missugusest summast esimestel aastatel umbes 25 miljoni rubla iga aasta antakse, mitte siia hulka võttes Volga-Doni kanaali ehitamist, mille jaoks eriti on ette nähtud 81 miljoni rubla.

Täites sarnastes tingimustes ainult jooksivaid töid ja sedagi ainult mõnedes tähtsamates jõesängides, langevad Dnjeperi, Doni, Põhja-Düüna veeteed ja osalt ka Siberi veeteed tarvilikkude tööde tegemata jätmise tõttu järkjärgult sarnasesse seisukorda, mida riiklikust seisukohast lubamatuks tuleb pidada.“

Riigi eelarves olevate kivi- ja kruusateede üldine pikkus 1923—1924 aasta lõpul oli 11,5 tuhat kilomeetrit kiviteid ja 30,5 tuhat kilomeetrit kruusateid, nõnda kokku ümmarguselt 42.000 kilomeetrit üldise riikliku tähtsusega teid.

Kiviteede seisukorda käesoleval ajal iseloomustavad peenekivi korra seisukord maanteel, profiili muutmise suurus ja sildade seisukord.

Üldiselt võib ütelda, et kivi- ja kruusateede sõiduosa seisukord niisugune on, et mitte vähem kui 50% nende pikkusest nõuab põhjalikku parandust.

Umbes 40% sildadest ja üle 50% hoonetest nõuavad põhjalikku remonti ja ümberehitust.

Niisuguses lohas seisukorras on veeteed ja riigi kivi- ning kruusateed.

Paremas seisukorras ei ole ka raudteeliinid. Parandusi ja uusi töid teede alal tehti mitmel eelmisel aastal väga vähe. Praegu nõuab raudteedelt suuri kulusid kõigi ehituste uuendamise tarvidus.

Kõigepealt on tarvis vananenud sildade asemele uued ehitada ja nõrkade sildade juures parandusi ette võtta. Viimase 12 aasta kestel on tegevate vedurite arv 13% pealt 43% üldisest vedurite arvust kasvanud, kuna aga sildade ja tee seisukord sellel ajal mitte ei paranenud, vaid selle vastu halvenes. Samuti on tarvilik 13 kuni 15 tuhande versta peal kerge-tüübilised roopad ära vahetada, mis pealegi väga ärakulunud on, et võimaldada rasketel veduritel hädaohuta sõita.

Normaalselt vahetati roopaid enne sõda 2 tuhande versta peal, 1922—23 aastal vahetati 599 versta ja 1923—1924 aastal 864 versta.

Tee ettevalmistamine raske veduri jaoks nõuab plaanikindlust. Kuna aga remondi jaoks krediite mitte küllaldaselt ja juhuslikult avati, on isegi pealiinidel rasked ja kerged roopad vaheldamisi asetatud, kusjuures on piirkondi, mis raskete vedurite läbi-

sõitu sugugi ei võimalda, või ainult kiiruse piiramisega. Niisuguse tee ja nõrkade sildade töö sünnib ülekoormatusega ja on liikumisele hädaohtlik.

Korratus liiprite alal selgub sellest, et 44% liiprite rohkem kui õigus maas on lamanud. Veereservuaarid, veevõrk ja tehnilised ehitused nõuavad samuti tingimata remonti.

Tee mitterahuldav seisukord viib kõigepealt veeveo koosseisu läbikäigu vähenemisele, sest et rongide liikumise kiirus väheneb, nende käik kardetavatest kohtadest läbimineku aeglasemaks muutub, mis kaasa toob keskmiste tehniliste kiiruste langemise, küttekulu suurenemise, kuna aga põrutused teel murdumiste arvu suurendavad, mis juba nüüd ilmsiks on tulnud vagunite telgede ja vedrude murdumiste arvu kasvamise näol.

Raskete vedurite tarvitamine annab võimaluse rongide koosseisu suurendada, kuid paljudel liinidel ei vasta jaamades roobaste arv ja abiteede pikkus uute rongi koosseisude pikkusele, mille tõttu palju ebaproduktiivset tööd haakimise juures manöövri peale läheb, kuna aga teistest küljest koosseisu suurendamine niisugustes tingimustes ühenduses on kokkupõrgete võimaluste kasvamisega.

Esimeseks novembriks 1924. oli raudteel kokku 427.239 kaubavagunit, nende hulgas 315.036 tervet. Nõnda moodustasid haiged vagunid 28% kaubavagunite üldisest arvust, kuna 43.000 vagunit kui täiesti lagunenud välja jäävad.

Suur osa vanu kahetelje tüübilisi vaguneid on arvatud 750 puuda kandejõu jaoks. Nüüd 1000 puudalise kandejõuga töötades on neil nõrgad alusosad — raam, teljed ja eriti haakimise sisseseaded, mis väga suurel arvul katkevad.

Praegu on juba olemas 15.000 nelja teljega raskeveo vagunit; lähema viie aasta jooksul kavatakse ehitada 37.000 raskeveo vagunit.

Reisijatevedu kasvab nii kiirelt, et ka reisijateveo park nõudmisi rahuldada ei suuda; mõnel liinil tuleb praegu veel reisijate veoks kaubavaguneid tarvitada. Reisijate pargi koosseis on 25.300 vagunit, missugusest arvust 14.300, s. t. üle 50%, haiged ja umbes 4.000 inventari hulgast välja tulevad heita. Vedurite arv 1-seks oktoobriks 1924. oli 20.268 üksust, nende hulgas terveid 9.393. See vedurite park võib jooksvat vedu küllaldaselt määral rahuldada ja umbes 2—2,5 tuhat vedurit seisavad külmalt tagavaras. Kuigi kuni 5.000 vedurit, mis vananenud seeriatest või aastate ülimäärana on töötanud, koosseisust välja heita, jääb umbes 15.000 vedurit järele, kui vedurid õigel ajal remonti antakse; 1923—24 aastal ja käesoleval aastal remonteeriti vähem vedureid kui kavas ette nähtud.

Suurte maa-alade lahkumisega Venemaa küljest lühenes raudteede üldine võrk 10.840 versta võrra ja praegu on Nõukogude Venel 69.300 versta raudteed.

Vene raudteedevõrk jäi juba enne sõda oma tiheduse poolest Lääne-Euroopa raudteevõrkudest kaugelt maha.

Tööstuse, põllumajanduse ja kaubandusliku läbikäimise kiire arenemise tõttu oli viimasel kümnendil aastal enne sõda märgata iga aasta kaubaveo suurenemist 7% võrra ja reisijateveo suurenemist 10% võrra. Ühenduses sellega oli tarvis ehitada iga aasta uusi liine kuni 4.500 versta, et veovõimalused vastaksid rahvamajanduse arenemisele. Kuid 1902 kuni 1915 aastani ehitati iga aasta ainult 1,5—2 tuhat versta. Sellega langes kõik kasvava rahvamajanduse veoraskus olemasolevatele liinidele, missuguseid äärmiste võimalusteni ära kasutati.

Sõja-aastate mõju veo peale oli nõnda raske, et ta raudteedevõrk lõpuks peaaegu täielikult halvas. Sõja lõppemisel suurenevad need eitavad küljed veel väejooksikute ja kotimeeste tõttu ja lõpuks sõjaväe demobilisatsiooni äkilise läbiviimise läbi. Järgnevad

revolutsiooni aastad raskete varustuse kriisidega viisid veoajanduse peaaegu kokkulangemisele.

Revolutsiooni ajal jõudis transport 1921 aastal täielikule langusele ja alles peale Nep'i väljakuulutamist hakkas ta uuesti jalgu alla võtma. Raudteevoo paranemine viimastel aastatel tuli selleläbi, et raudteedel teatud kord maksma pandi ja veoabinõusid otstarbekohasemalt eksploateerima hakati. Vagunite koosseisu tarvilikul määral ei täiendatud. Mis puutub tee enese kulumisega seotud töösse, nagu liiprite ja roobaste vahetamine, sildade remonteerimine ja lõpuks uute liike ehitamine, siis nõudis see kõik suuri summasid, mis aga puudusid. Peab meeles pidama, et kuni praeguse ajani seati põhimõttena üles nõudmine, et veonõuded tulevad mahutada rahanduslikkude võimaluste raamidesse. Igasugune töö, ilma milleta võis teatud silmapilgul läbi saada, lükati edasi. Mitmesuguste raudteevalitsuste esitajad juhtisid kongressil tähelepanu neile alluvate raudteede tehnilisel mitterahuldava seisukorra peale. Näiteks oli Permi raudteel käesoleva aasta esimeseks jaanuariks umbes 40% üleaegeid roopaid, missugune praesent käesoleval aastal tõusis 50 peale. Samuti oli 1925 aasta algul 600 versta teed (3.937 versta pealt), kus tarvis oli rutuliselt roopaid vahetada. Donetsi raudteel on nõutud summadest välja antud roobaste vahetamise peale ainult 30%, liiprite vahetamise peale 45%, veevärgi parandamiseks 30%, elumajade ehitamise peale 5%. Rjasani-Uurali raudteel on 39,9% liipritest üle aja maas. Samaara-Slatoustovi raudteel on 149 versta teist teed üles võetud, 22 peatuskohta ja terve rida pargi teid sulutud. Põhja raudteedel on viimasel 3 aastal 800.000 liiprit vahetamata jäetud, mille tõttu julgeoleku koefitsient võrreldes ennesõjaaegsega 50% võrra alanenud on. Sildade seisukord on sarnane, et 26% tee pikkusest võib läbi lasta ainult kergeid vedureid. Hooned on kokku varisemas ja paljudes kohtades täiesti kõlbmatud, mõnes kohas ei ole hooned olemaski. Nõnda puuduvad jaama- ja laduhooned niisugusel tähtsal punktil kui Arhangelsk. Samasuguses seisukorras on ka teised teed. Igalpool olid remondi peale antud summad puudulikud ja raudteede seisukord halvenes. Sissetulekud raudteedelt lähevad täielikult eksploateerimise kulude katmiseks.

Võrreldes raudteede praegusi eksploatsiooni saavutusi ennesõjaaegsetega, näeme, et mõned koefitsiendid on ennesõjaaegse töö koefitsientidest suuremad, teised on samasugused kui ennesõjaaegsed ehk on natuke madalamad. Suuremaid tagajärgi saavutati eriti selle läbi, et vaguni keskmist telje koormat 1923—24 aastal 262 puudani tõsteti 235 puuda vastu 1913 aastal, et kaubarongide koosseisu 1923—24 aastal 87,1 telje peale tõsteti 80 telje vastu 1913 aastal, et töö vedurite ja vagunite keskmist ööpäevalist liikumist 1923—1924 aastal kuni 107,6 ja 51,6 tõsteti 84,8 ja 29,9 versta vastu 1921—22 aastal. 1913 aastal oli veduri keskmine tee ööpäeva jooksul 112 versta ja vagunite tee samal ajal 70 versta. Vedurite ja vagunite sõidutee 1924—25 aastal ligineb keskmiselt veduritel 115 verstani ja vagunitel 55—60 verstani ööpäeva jooksul. Suuremaid saavutusi raudteede eksploateerimise alal nende praeguse tehnilise seisukorra juures loota ei ole.

Ühenduses tingimuste vaatlemisega, mis praeguse aja transporti mõjutavad, peab ära märkima transporti tööliste mitte väikest tähtsust. Kui võrrelda raudtee eelarveid 1924—25 aastast ja 1913 aastast, siis selgub, et 1913 aastal tegid kõik kulud tööjõu peale (palk ja sotsiaalne hoolekanne) 51% eksploatsiooni kuludest, kuid 1924—25 aastal tõusevad need kulud 56% peale. Vaatamata sellele, et tööjõu peale minev kulu võrdlemisi tõusnud on, moodustab raudteelaste palk ainult 55% ennesõjaaegsest palgast, olles keskmiselt 41—42 tshervontsit (s. o. umbes

20 ennesõjaaegset rubla). Töölisi oli 1-seks jaanuariks 1925 nii koosseisu järele kui ka ajutisi päevatöölisi kokku ümmarguselt 800.000 inimest. 1913 aastal oli töölisi 815.502 inimest, tähendab, peaaegu võrdne arv. Kui võrdlemise juures arvesse võtta muutunud töötingimisi ja tööpäeva lühenemist, ning need parandused sisse viia, siis on praegune koosseis umbes 75% ennesõjaaegsest koosseisust, kuna aga kaubavedu natuke üle 50% ennesõjaaegsest välja teeb. Osalt on see raudteevõrgu pikkuse kasvamisega seletatav ja sellega, et osa tööjõust kaubaveo suurenemisest ehk vähenemisest ei olene ja nõnda teda kaubaveo vähenemise puhul vähendada ei saa. Kuid siiski näitab see tööproduktiivsuse suurt vähenemist.

Käesoleval ajal on tööstus juba tagasi saanud 60% oma ennesõjaaegsest arenemisest ja põllumajandus — 80%, kuna aga transpordi kordaseadmine kaugelt maha jääb. Käesoleval aastal on nii kaugemale jõutud, et ööpäeva jooksul 16.300 vagunit laaditakse, mis ennesõjaaegsest veost 50% välja teeb.

Ühenduses rahvamajanduse kasvamisega ja viie aasta peale 1925—26 — 1929—1930. väljatöötatud kaubaveo kavaga näeb teede kommissariaat järgmist reisijate ja kauba liikumise arenemist:

	Reisijata vedu.	Kauba vedu.
1925—26	18,7	2.710
1926—27	20,6	2.970
1927—28	22,6	3.310
1928—29	24,5	3.600
1929—30	26,4	3.900

Kuna 1913 aastal reisijate veo suurus oli 27,5 miljoni reisijat-versta, ja kaubaveo suurus — 4.394 puud-versta, siis peaks selle viie aasta lõpul reisijatevedu umbes 95% ja kaubavedu umbes 90% ennesõjaaegsest olema.

Et kavatsetud liikumist võimaldada, on teede kommissariaat järgmise vedurite ja vagunite ehitamise kava järgneva viie aasta peale kokku seadnud, alates 1925—26 aastast kuni 1929—30 aastani. Üldse tuleks ehitada 37.500 raskematüübilist kaubavagunit, 3.150 uut reisivagunit ja 1.000 uut vedurit.

37.500 kaubavagunist tahetakse 3.500 vagunit ehitada teede kommissariaadi töökodades ja 34.000 vagunit rauttööstuse vabrikutes.

Üksikute aastate järele jaguneb kavatsetud programm järgmiselt: 1925—26 aastal peab rauttööstuse vabrikutes ehitatama 2.500 kaubavagunit ja 190 vedurit; 1926—27 aastal — 6.000 kaubavagunit, 500 reisijatevagunit ja 195 vedurit; 1928—29 aastal — 8.400 kaubavagunit, 900 reisijatevagunit ja 195 vedurit; lõpuks 1929—30 aastal — 9.100 kaubavagunit, 900 reisijatevagunit ja 230 vedurit.

Raudteematerjali ehitamisele tõi suurt kahju Vene-Jaapani sõda, mille järele aastast ehitamise krediiti 160 miljoni rubla pealt 42 miljoni peale vähendati. Alles 1912 aastast peale hakkab see krediit üle 100 miljoni aastas tõusma ja tõuseb 1916 aastal 200 miljoni rubla peale. 1919 aastast peale hakkab raudteematerjali ehitamine järsku langema, kusjuures 1922 aasta murdeaastaks on. Veel 1923—24 aastal oli riiklik krediit transpordile 62,5 miljoni rubla. Alles 1924 aasta lõpul jõudis teede kommissariaat nii kaugemale, et tal puudujääkidega eelarvet ei olnud, ja 1924—25 eelarve aastal on ta uuteks ehitusteks 12 miljoni rubla määranud.

1924 aasta mais koondus uute raudteede ehitamine uuesti teede kommissariaadi kätte. Selgus, et on üldse 11.500 versta puudulikke raudteeliine. Sellest arvust märkis teede kommissariaat esimeses järjekorras ehitamisele 4.600 versta, hoiule jättes 3.390 versta ja likvideerimisele määras 3.361 versta.

Kuid rahuliku elu ärkamisega maal tundus tarvid seda kava esimese järgu liinide kasuks muuta.

Ühenduses sellega tehti käesoleva aasta veebruarikuus teede kommissariaadile ülesandeks kümne aastalist uute liinide ehitamise kava välja töötada.

Teede kommissariaadi poolt esitatud kava järele tuleb lähema 10 aasta jooksul ehitada 32.047 versta raudteed, seal hulgas 13.664 versta esimeses järjekorras ja 1.240 versta haruteid.

Kuid küsimus on, kuidas uute raudteede ehitamine tegelikult kujuneb, ja missugused summad valitsusel selleks tarvitada on.

Raudteede kommissariaadi kalkulatsioonide järele läheb viie aasta jooksul, 1925—1926 — 1929—30., sildade ümberehitamiseks, teede ja töökodade ümberehitamiseks raskete vedurite ja rongide jaoks, sõlme-punktide ja suurte jaamade ümberehitamiseks, tee kõvendamiseks, eluhoonet ehitamiseks jne. — 457,9 miljoni rubla. Peale selle läheb veereva materjali ehitamiseks (vedurid, vagunid) ja automaatilise pidurdamise ning haakimise sisseseadmiseks — 1.005,5 miljoni rubla. Kokku ümmarguselt 1,5 miljardi rubla, mida teatud kärpimiste järele vaevalt on võimalik vähendada alla 1,2 miljardi rubla.

Veost tulev tulu läheb peaaegu täielikult eksploatatsiooni kulude katmiseks ja ei jätku kulunud tee parandamiseks. Enne sõda läks eksploatatsiooni kuludeks 60% sissetulekust, 1923—24 aastal 95,6% ja 1924—25 aasta eelarves on ette nähtud eksploatatsiooni kuludeks 82,6%. Väljamõeldavate arvustust, et eksploatatsiooni kuludeks läheb esimestel aastatel 85% sissetulekust ja viie aasta viimastel aastatel 80%, peaksid raudteed viie aasta jooksul 1.044,6 miljoni rubla puhast tulu andma, kui oletada, et vedu ja tariifid kindlaks jäävad. Kui sellest tulust maha arvata 250 miljoni riiklase tähtsusega sadamate, veeteede ja maanteede korrashoidmiseks, jääb järele 750 miljoni rubla raudteede tehnilise võime tõstmiseks.

Nõnda näeme, et raudteede eksploateerimisest saadavad summad ei ole küllaldased olemasolevate teede tehnilise võime tõstmiseks ja seda rohkem ei küüni uute liinide ehitamiseks. Tuletame meele, et 1902—1905 aastal anti kroonu summadest üle miljardi rubla ja peale selle on umbes sama summa võrra realiseeritud aktsia- ja obligatsiooni kapitali.

Ühenduses sellega on raudtee kommissariaadi esitajate keskel tekkinud mõte asutada tugeva põhi-kapitaliga transpordi pank, mis nende arvates palju kaasa aitaks transpordi finanseerimisele.

Kuid seda ei poolda rahanduse kommissar Sokolnikov, kes öieti tähendab, et teed mitmete aastate jooksul riigi eelarvesse jäävad, mis imelik oleks, kui transpordi-pank asutusi finanseeriks, mis riigi eelarve korras tegutsevad, ja et ainult riigipank oma arvurikka osakondade võrguga oskab täielikult teenida laialist raudteede majandust.

Edasi ütleb Sokolnikov: „Transpordi pank ei suudaks kõiki raudtee krediidi küsimusi rahuldada. Kui ta välislaenu peale loodab, siis peab silmas pidama, et niisuguseid laenusid suudab kanda ainult riik, kui tervik.

Sisemiste obligatsioonide laenudega transpordi pank arvestada ka ei või, sest meie turul puuduvad nii suured ressursid. Mitmete aastate kestel tuleb meil veel turule ilmuda üldriiklikkude laenudega. Kuna nõudmine obligatsioonide järele puudub, tuleks neid suuduslikult paigutada. See tee aga ei oleks meile armas“.

Oma lõpulisel resolutsioonis tuli raudteevalituste büroode täiskogu järgmisele otsusele: „Raudteede finanseerimise puudulikkus ja ebaõige kord, samuti ka parandusabinõude puudumine, on juba mitmel juhtumisel liikumisele kardetavaks saanud. Vagunipargi, teede jne. seisukord takistab mitmes kohas veerevat koosseisu otstarbekohaselt ära kasutada.

Otepää manöövrite päevilt.

— Otepää manöövrid —
Sinise poola juhatus 20. II. 25 a.
kõrguslikul 30.5 juures, Rõngu alal eel.

— Otepää manöövrid —
Diviisitaadi maastond Keeni mäislas
juhatuse paratavalt kaskel 20. II. 25 a.

— Otepää manöövrid —
Sinise poola soomusautode salk Rõngu
alal pealaifingul 21. II. 25 a.

— Otepää manöövrid —
Laifing "Rõngu alal" 20. II. 25 a. Sinise poola
juhatus kõrguslikul 30.5 kell 13.25 kaksikirja
kirjutamas.

Sinised — II diviis.

Raskeid vedureid ei ole võimalik täielikult kasutada, sest teede ehitus ei vasta vedurite kaalule. Edasi toonitades finanseerimise süsteemi puudulikkust, tõstis täiskogu küsimuse üles, et raudteede põhikapital tuleks viibimata tasakaalu viia rahvamajanduse arenemise tempoga, et tuleks asutada transpordi pank, mis võimaluse annab koondada nüüd laialiolevaid transpordi rahalisi summasid ja kõrvalt summasid ligi tõmmata, — oma passiivsete operatsioonide

arendamisega, kui ka pikaajaliste obligatsioonide laenu realiseerimisega.

Eelpool kirjeldatud arvamistest selgub, et oma majanduse kohendamisel ükskõik missugusel alal tarvitab Nõukogude valitsus tingimata suuremal arvul väliskapitali. Kahtlemata ei saa Nõukogude Liit ilma väliskapitalita läbi ja et seda saada, peab ta lõppude lõpuks järeleandmistele peale välja minema ja andma tarvilikke kindlustusi. E. V.

Mõned märkused artikli „Soomusrongid ja raudteetankid“ kohta.

Ülaltähendatud pealkirja all käsitab lugupeetud A. S. S. „Sõduri“ veergudel küsimusi, milledest raske on selget pilti saada, sest suuremal osal tema väidetest ja järeldustest puudub reaalne alus, reaalsed võimalused.

Allakriipsutades soomusrongide „universaalsust“, tõendab autor, et läänes soomusrongide ja soomusautode peale kuigi suurt tähelepanu ei pöörata. Õige. Soomusronge, kui niisuguseid, läänes pole olemas, on ainult rasked raudtee patareid. Mis puutub aga soomusautodesse, siis peab tähendama, et läänes neid väga tõsiselt hinnatakse ja nende kui uuemaaja sõjariistade peale vaadatakse. Prantsuse sõjaväes on

iga ratsarügemendi juures üks soomusautode eskadron, mis koosneb 12 lahingmasinast, vastava transpordi ja sideabinõudega. Inglise sõjavägi on rikkalikult soomusautodega varustatud. Poolakad varustavad praegusel ajal oma sõjaväge soomusautodega prantslaste eeskujul. Jättes siin soomusautode kohta täpsemad andmed toomata, võib sellestki otsustada, et soomusautod pole jäetud läänes sugugi väikese tähelepanu vääriliseks.

Edasi tõendab A. S. S., et uuemad tankid on kättesaadavad jõukatele riikidele, kuna vaesemad peavad sellega leppima, et soomusmasinaid roobastele peavad asetama. Arvan, kui võrrelda kahe soo-

musmasinate taktikalise üksuse hinda, kus üks asetatud roobastele, teine — maastikule, arvestades iga üksuse reaalse võimega, omadustega jne., ei saa A. S. S. tõendusega nõus olla, puudutamata jättes kiisimuse, kuivõrd kasulik on isegi vaesel riigil vananenud, kuid odavamate sõjariistade muretsemine.

Tõsiselt ei saa võtta ka autori oletust, nagu oleks läänese püüd sarnast tanki luua, mis oleks võimsa kahurväega relvastatud, ning ühtlasi võimaldaks ka sõjaväe transporteerimist lahingus. Sarnane A. S. S. oletus proovilt tegelikult juba ilmasõja võitlusväljal, ning tegelik lahinguelu näitas tema kõlbmatust.

Inglismaa, kus tankide arenemise kallal kõige rohkem tööd tehakse, algas hiljuti oma sõjaväge tankidega varustama, mis relvastatud ühe 37 mm kahuriga, kahe kuulipildujaga maapealsete märkide hävitamiseks ja kahe õhukaitse kuulipildujaga. Tanki raskus on umbes 7,5 tonni ja kiirus 15 miili tunnis. Ka Prantsuse sõjaväes, kus tankide asjandus kõrgel astmel seisab, on tank „Renault“, mis meile tuttav, püsima jäänud. On ju arusaadav, et tanki suurusest ja raskusest on peaaegalikult tema kiirus ja manööverimise võimalus. Mida suurem tank, mida tasasem tema käik ja mida rohkem kitsendatud tema manööverimine, seda kergem on tema vastu võidelda ja teda hävitada. See asjaolu sundisid läänes loobuma rasketest tankidest ja tarvitusele võtma kergeid ning kiirelt liikuvaid.

A. S. S. soovib tankide „pooldajatel“ soomusrongide gruppide peale vaadata, kui „vägevate ja iseseisvate tankide peale, — nii vägevate ja võimsate peale, missuguseid lääne tööstus veel loonud ei ole“. Ei usu, et meie lääne tööstusest ees oleme. Sarnast soovi on võimata isegi tankide pooldajatel täita, sest ka „iseseisvate“ soomusrongide ja tankide omaduste vahel on suur vahe. Arvan, et teatud sõjariista pooldamine võib kergesti põhjustada eksisamme. Ajakohaselt, olukorrale vastavalt korraldatud sõjaväes peab iga sõjariistal kindel koht ja neid kindlaks määratud arv olema. Ekslik on siin ühte või teist pooldada, vaid neid tuleb kaine hinnata, aluseks võttes nende reaalselt võimet lahinguväljal.

Arvustades tankide puudusi, leiab A. S. S., et suureks miinuseks on tankidel see, et nende tegevuse piirkonda tuleb tundma õppida. Kas on siis lubatav mingisuguse sõjariistaga tegutsemine pimedast peast?

Käsitades ühe või teise väeligi lahingutegevust, eriti väelikeidest koostatud lahingugrupi tegevust, peaks vähemalt kõnes olevate omadusi tundma ja käsitamise aluseks tuleb võtta relva tegelik võime. Vastasel korral on võimata erapooletu olla, ning järeldustes tekitada tahtmata eksitusid.

Vaevalt on ka mõduandev tankide ja soomusrongide võimete hindamise juures sügav lumi. Kuigi oletada, et soomusrong lumepuhastaja abil lumehangest kergemini läbi pääseb kui tank, ei tähenda see veel, et viimane sügava lumega tegutseda ei saa. Siin on ära unustatud, et soomusrong ainult ühes suunas liikuda võib, kuna tankil laialdane tegevusvabadus on.

Edasi kriipsutab A. S. S. alla, et soomusrongidele peab ülesanded antama rinde staabist. Millele põhjendab sarnane nõue ja miks teised abivägede liigid ka omale väerinde staabist ülesandeid ei või nõuda, on jäetud selgitamata.

Käsitades soomusrongide tegevust ühes teiste soomusmasinatega on juure tõmmatud jalgvägi autodel, jalgrattameeste kompaniid jne. Kui juba tankid A. S. S. arvamise järele sügavast lumest läbi ei pääse, mis võib siis veoautode ja jalgrattameeste kohta ütelda

Asudes ülesande täitmisele, pidada sarnane lahingugrupp soomusrongide grupi ülemale alluma. Sarnase nõude põhjus on ka selgitamata. Siin on ära unustatud, et soomusväed kuuluvad abivägede liiki, mis määratud peaväeligi toetuseks. Soomusvägede saavutatud edu on kiirelt mõeldav ja kui peaväeligid, eriti jalgvägi, seda parajal silmapilgul ära ei kasuta, on mainitud edu saavutuse lõpulik resultaat null. Arusaamatuks jääb, kuidas võib nõuda peateguri alluvust sõjaväljal ühele abilistest, pealegi abilisele, kelle tegevuspiirkond on äärmiselt kitsas, iseäranis meie oludes, kus kasutada on ainult kaks raudteeliini. Soomusautod ja tankid, eriti viimased, on jalgväe relvad ja nende eraldamine temast ning raudtee külge sidumine oleks suureks eksituseks.

Enne, kui käsitada soomusmasinatest „rulli ja tiibade moodustamist“, tuleks otsusele jõuda, kuivõrd kasulik on meie oludes sarnane kombinatsioon. Võib olla, ehk vajab meie roomav jalgvägi tankide ja soomusautode toetust rohkem, kui roobastel lendav rull, mis paremal juhtumisel esimese lõhutud sillakese ees peatuma on sunnitud.

Nagu juba tähendasin, ei suuda abiväed, olgu nad siis soomusrongid, tankid ehk teised, ilma peategurita, jalgväeta, lõpulikku vaenlase vastupanu murda. Seepärast arvan, et iseseisvate soomusvägede grupeerimine raudteeliinil vaevalt on millegagi põhjendatud.

Käsitades võitlust vaenlase soomusrongidega, leiab A. S. S., et võitlema peavad isegi soomusrongide grupid, sest see olla loomulik ja peavõitlusviis. Arvan, et ka siin on küsimus liiga kitsas raamis selgitatud. Ei saa ju oletada, et vaenlase soomusrongi ilmumisel meil alati käepärast oleks omad temale vastu saata. Asja igakülgne selgitamine nõuab ka sarnaste juhuste valgustamist. Ka on ära unustatud põhimõte, et sõjaväljal iga ettevõtte eesmärk peab väärima ohvrid, mida selle eesmärgi kättesaamiseks kanda tuleb. Tekib küsimus, kas siis alati vaenlase soomusrongide ilmumine meie vägedele niivõrd hädaohtlik on, et nende tegevuse paraliseerimiseks tuleb riskeerida oma rongiga ja kas mõnikord, näiteks, maskeeritud välja-patari ei ole vaenlase soomusrongile kardetavam, kui maskeerimata soomusrong

Lõpetades ülaltoodud märkused, peab tähendama, et nii kui ühe relva üleliigne ülistamine, nii ka teise nõrgalt hindamine, on kahjulik üldisele ettevõttele. Igal sõjariistal olgu oma koht tema reaalselt võimete järele. Neid olgu nõutav arv ja nad olgu olukorrale vastavalt korraldatud, üldises sõjaväe organisatsioonis. Iga eksisamm võib saada saatuslikuks. J. L.

Sõjategevus Marokkos.

5.

Septembri alguks olid prantslased Marokkos rinde ida osas, Tazast põhja pool, samuti ka läänes, Wezzani ümbruses, üldiselt tagasi võitnud oma endised seisukohad, mis nad kevadel, kui riffide päaletung algas, kaotanud. Rinde keskosal püsisid riffid veel Werghal.

Et ka siin oma vanad seisukohad tagasi võita ja veel, kui võimalik, edasi tungida, algasid prantslased 11. septembril rinde keskkohal päaletungi. Kuna Bibane massiiv, mis võtmeks Riffi mägestikku, kõvasti oli kindlustatud ja vastane sääl iga hinna eest vastu tahtis pidada, loobusid prantslased rindelt päale tungimast. Nad

kavatsesid kaks tiibpääletungi, välja minnes läänes Mjarast, idas Ain Aicha'st, et massiivi haarata. Marokko operatsioonide harilikud raskused andsid end siin kahekordselt tunda. Teed puudusid. Edasitungimisel tuli tarvitada mägestikkudest Wergha'sse langevate jõgede orge, kuna jõgede vahelised mäeahelikud, mis kohati kuni Wergha'ni välja ulatavad, pärast külgkallaletungidega taheti vallutada. Nii Mjara kui Ain Aicha juures suuniti tegevusse kolm brigaadi, kokku kuus brigaadi, seega üldiselt suured jõud. Kuna Wergha'ni võrdlemisi korralikud teed viivad, prantslaste poolt saavutatavad märgid aga jöest kuni 13 klm. ulatusel asusid, võimaldus pääletungil raske kahurväe tule toetus. Pääletungivate jõudude nii arvuliselt, kui ka tehniliselt suure lõlekaalu tõttu taganesid kabiilid, ilma et suuremat oleksid vastu pannud. Ainult prantslaste lääne poolseil kolonnidel tuli, et Bibane massiivi vallutada, visa võitlust pidada. Alles 16. septembril langes massiiv lõplikult.

8. septembril, mõni päev enne prantslaste pääletungi, saatsid hispaanlased Vahemerel Alhucema lahes väed maale, et riffide „päälinna“ ja Abd-el-Krimi pääkorterit Ajdiri vallutada. Kuigi viimane maabumise kohast kõigest 10 kilomeetri kaugusel, läks hispaanlastel korda teda alles 2. oktoobril, seega ligemale kuu aega hiljem, lõplikult vallutada. Materjaalselt ei annud see võit hispaanlastele peaaegu midagi. Abd-el-Krim oli juba varakult kõik oma sõjavarustuse tagavarad mägestikku evakueerinud, kuhu nii pea ei hispaanlastel ega prantslastel ligipääsu pole loota. Kuid moraalselt oli sel võidul suur tähtsus. Suguharude keskel, kes seni Abd-el-Krimi poole olid hoidnud, mõjus Ajdiri, Abd-el-Krimi pääkorterit, langemine rusuvalt, ja paljudki avaldasid soovi sõjariistad käest anda ja koduküladesse tagasi pöörata.

Et Ajdiri kaotust tasa teha, algas Abd-el-Krim ägedat pääletungi Tetuani, Marokko Hispaania osa tähtsaima linna vastu, mis rindest kõigest mõned kilomeetrid eemal. Hispaanlastel läks korda, kuigi suurte raskustega, kõik riffide pääletungid tagasi lüüa. Nähes, et linna vallutada ei saa, algas Abd-el-Krim ta pom-

mitamist (pääasjalikult küll ühest 105 mm. kahurist, mis 12 kilomeetri kaugusele mägestikku üles oli seatud). Hispaanlased olid sunnitud oma naised ja lapsed kaugemale seljataha evakueerima või Hispaaniasse saatma.

Oktoobri esimestel päevadel, pärast Bibane massiivi õnneliku vallutamist ja Ajdiri langemist, vaatasid prantslased tulevikku kõige roosisilmselt. Oli kavatsus, Kiffanest välja minnes, Hispaania Melilla ja Ajdiri vägedega ühendus luua, mis rinnet umbes saja kilomeetri võrra oleks lühendanud ja koomale tõmmanud raudset rõngast, millega riffe tahetakse ümbritseda, et neid muust ilmast ja seega välisabist lahutada. Abd-el-Krimi lõplikult löömine oli prantslaste arvates ainult veel päevade küsimus. Oktoobri lõpuks pidi sõjategevus või prantslaste üteluse järele „mässu mahasurumine“ võidukalt lõppenud olema. Kuid, nagu nad nüüd ise tunnistavad, olid nad liig palju lootnud. Hispaanlased ütlesid, et nad on saavutanud, mis tahtsid ega soovi seks korra enam edasi tungida. Ka prantslaste sõjalisele tegevusele on sügisesed vihmad lõpu teinud. Uued pääletungid võivad alles kevadel algada. Kuid suurearvuliste vägede Marokkos üle talve pidamine on suurte raskustega seotud. Puuduvad seks kasarmud. On isegi jutte kuulda, et tuleks septembri jooksul põhja pool Werghat vallutatud mägesid alad maha jätta ja väed lõuna poole jõge tõmmata. Kuid see tähendaks, et tuleb nüüd vallutatud ala kevadel jälle tagasi võtma hakata. Ka tõstaks see, kui prantslased väed tagasi tõmbaks, jällegi Abd-el-Krimi prestiihi. Teisest küljest peavad valvetõkked, et vastupanu võimalised olla, nagu senised kogemused näidanud, kuni pataljoni suurused olema. Ja mägedes, kus talvel lumetuisud mõllavad, kindlamad peavarjud aga puuduvad, kuhu varustuse saatmine äärmiselt raske, värvilised väeosad aga külmaga harjumatud, pataljoni suuruste üksuste pidamine on äärmiselt raskendatud.

Võib olla, mõjuvad need raskused kaasa, et prantslased rahuläbirääkimistel, mille võimalused jälle silmapiirile kergivad, järelandlikumad on, kui nad seda senini on olnud. V. K.

Rahutused Süürias.

Ajalehtede teated kõnelevad mässulise liikumise kasvamisest Prantsuse mandaadi all olevas Süürias. Nagu andmed lasevad oletada, sai see liikumine alguse väikesist põhjustist.

„Echo de Paris“ kirjutab, et drusidel, kelle juures liikumine alguse sai, oli raske seisukord. Nende saadik, Liibaoni parlamendi liige emir Tuan Arslan, käis kuus korda Prantsuse ülemkomissari kindral Sarrail juures, et see druside palveid kuulda võtaks, kuid kindral loobus teda vastu võtmast. Uurimusi, kas druside kaebtused põhjendatud, ta toime panna ei lasknud. Lõpuks laskis ta saadikud, kes teda tülitamas käisid, arreteerida.

„Temps“ (26. IX. 25.) kirjutab, et 6. juulil s. a. teatasid drusid, et võtavad jõu tarvitusele, kui kindral Sarrail nende palveid ei rahulda. Mõni päev hiljem tulid Soueida (druside pealinn) naised leitnant Maurel'i (Soueida garnisoni ülem) proua juurde ja ütlesid talle sõbralikult: „Kui Garbillet tagasi tuleb, lahku siit. Siin tuleb suur verevalamine“. Kapten Garbillet oli ülemkomissari esitaja druside maal ja viibis sel ajal Prantsusmaal. Peeti koosolekut, millest rohkem kui tuhat drusi osa võtsid ja kus otsustati, et kui kapten Garbillet Djebel-Druusi tagasi tuleb, ta armuta surmataks.

Seisukord on pinev. Saadetakse välja üks kompanii, kes maal valvekäigu teeb. Igalpool tuleb rah-

vast talle Prantsuse ja druside lippudega vastu. Nädala jooksul, mil ringkääk tehti, polnud ühtki vahejuhtumist. Kompanii tuli Soueidasse tagasi. Samal ajal saavad drusid teada, et kapten Garbillet tuleb Prantsusmaalt tagasi ja asub Djebel-Druusi. Nüüd omandavad sündmused kiire käigu. 18. juulil lahkub üks druside sheik ja 20 ratsanikku linnast, et ühineda salkadega, kes maal tekkimas. Et neid tagasi tuua, saadetakse välja shandarmid. Viimased võetakse püssitulega vastu.

Samal päeval lendab aeroplan Djebel-Druusi kohal ja on sunnitud Imtani küla juures maanduma. Lendurid võetakse vastu druside 13 aastase juhi Ali bey el Atrache'i poolt, keda prantslased hellitanud ja kes seepärast nende poole hoiab. Tema onu, sultan Atrache, saadab ratsanikud ja nõuab, et talle lendurid välja antaks. Ali bey ütleb ära ja saadab Soueidale hoiatuse. 20. juulil saadetakse üks kompanii ühes poole eskadroni spahidega, et lendurid tagasi tuua. Esimesel päeval ei juhtu midagi. Teisel päeval, kui kompanii ja spahid on Kaferi külas ühe allika juures puhkusel, laseb sultan el Atrache kapten Norman'd'i, kes kompaniid juhatab, enda juure kutsuda. Kapten vastab: „Kui Sultan el Atrache mind näha tahab, las' ta tuleb ise“. Sultan ei lase end segada, vaid käseb edasi anda, et allikas on tema oma, ja kui väike kolonn sealt ei lahku, atakeerib ta. Kapten

Normand teeb korraldused, et allika ääres võitlust vastu võtta. Sääli on paljastest kividest kokku laotud ruudutaoline müür. Jalgväelased asuvad sinna. Spahid asuvad läheduses künkale. Samal momendil algab pealetung. Kuna rohkem kui tuhat relvastatud ratsanikku peale tungib, on väike väesalk varsti hävitatud. Kõik ohvitserid saavad surma. Üksteist spahid ja kakskümmendkolm jalgväelast, neist üks Prantsuse seršant, pääsevad hukatusest. Nad jõuavad Soueidasse. Terve garnison kindlustab end oma postil.

Tamaskus, kuhu seisukorrast teatatakse, saadab pataljoni kõvendust. Viimane jõub Soueidasse just enne kui tee läbi lõigatakse: druusid lasevad õhku kolm silda, et varustuse muretsemist keelata.

Algab Prantsuse garnisoni piiramine. Mässulised põletavad valitsusasutusi, rüüstavad kauplusi, tapavad ja röövivad kristlasi.

Ezraa's moodustatakse rahustamise kolonn, koosnev mitmesse garnisoni kuuluvaist osadest. Tal puudub täielikult liituvus. Selles kolonnis on ligemale kaks ja pool tuhat meest. Seal on kõiki: prantslasi, alshiirlasi, süürlasi, tserkesse. Kindral Michaud, kindral Sarrail abi, määratakse kolonni ülemaks. Ta jõuab Ezraa'sse alles laupäeval. Kolonn hakkab pühapäeval liikuma. Esimeseks esemeks on tal veega varustatud punkt Bosra. Ese saavutatakse ilma suuremate kaotusteta — on viis surnut, seitse haavatut. Senini on väed laskemoona ja veega varustatud. Järgmisel hommikul lahku kolonn, et Soueidasse jõuda. Liikumine edeneb, druusid põgenevad pauku laskmata. Äkki algab tõsine lahing väikese kolonni rindel ja külgedel. Antakse taganemise käsk. Eelvägi, ilma et teda kõvendataks, saab järelväeks. Nähes, et taganetakse, järgnevad neile druusid, galopeerides küljel mägedes, kus harilikkel hobustel võimata liikuda. Tagant ja külgedelt kuule saades, satuvad pärismaalastest väeosad paanikasse ja põgenevad.

Ohvitserid saavad surma, haavatud või nende hobused tapetakse. Suurtükivägi, kel hobused tapetud, langeb peale ühe suurtüki, vangi. Viis kuulipildujate autot langevad druuside kätte või põletatakse ühes seesviibijatega. Terve veoautode voo, sääli hulgas laskemoona autod, langevad vangi. Kindral Michaud on surnud, et pääseda, soomusautosse asuma.

Kolonni riismed, jänust poolsurnud, jõuavad Ezraa'sse, ilma et neid taga aetaks. Nad on kaotanud kahurväe, kuulipildujad, kuulipildujate autod, laskemoona, kotid. Laager seatakse kaitsekorda. Õnneks on druusid voori röövimisega ametis, ega tungi kallale. Selles võitluses kaotati surnute, haavatute ja vangidena 1200 meest, päle selle kahurvägi, voo, varustus, liikumisvahendid.

Alles septembri keskel läks prantslastel korda Sueidas, mida druusid kõige aja piiranud ja millega ainult lennukite abil ühendust peeti, vabastada.

Ülalkirjeldust peale on mässuline liikumine ühtelugu laienenud. Nagu kabiilid Marokkos, nii ka druusid Süürias ei looda mitte ainult oma jõule, vaid otsivad ka välist toetust. Inglise lehe „Daily Express'i“ teatel olla druuside saadik emiir Arslan, kellest kirjutuse algul jutt oli, druuside liikumise juhi sultan Atrache'i esitajana septembri lõpul Genfis käinud Rahvaste Liidult abi palumas. — „Süüria ei ole, ütleb ta omas märgukirjas, Prantsuse asumaa, vaid Rahvaste Liidu poolt ainult Prantsuse mandaadi alla antud. Neil põhjustel palume meie Rahvaste Liidult, et ta praegusele sõjalisele tegevusele lõpu teeks ja erapooletu komisjoni nimetaks, kes kohal asja uuriks.“

Nagu hiljutised teated näitavad, on Tamaskuses, mis senini avalikust väljaastumisest enamvähem tagasi hoidnud, avalik mäss puhkenud, nii et kindral Sarreil oli sunnitud linna pommitama.

Seega töötab Süüria, samuti kui Marokko, oma iseseisvuse võitlusega ilma tähelepanu kütkestada.

V. K.

Miinipildujate taktikaline tarvitamine Saksa sõjaväes.

Versailles rahulepingus oli lubatud sakslastele alal hoida kerged (kaliiber 76 mm, laskekaugus 1300 mtr) ja keskmised (kaliiber 170 mm, laskekaugus 1040 mtr) miinipildujad.

Ülalnimetatud miinipildujad on antud jalgväe rügementide juure. Iga jalgväe rügemendi koosseisu kuulub üks 4 rühmast koosnev miinipildujate kompanii. Igas rühmas on 2 miinipildujat. Esimesed kolm rühma on varustatud kergete ja viimane keskmiste miinipildujatega. Peale selle on jalgväe rügemendi juures veel kolmest kergest ja ühest keskmisest miinipildujast koosnev varu.

Jalgväe määrustik (Ausbildungsvorschrift für die Infanterie), milles üks jagu tervelt on pühendatud miinipildujatele, nimetab neid jalgväe rasketeks sõjariistadeks ning asetab nad raskete kuulipildujate ja jalgväe saatvate suurtükkide vahele.

Tegelikult on ka rasked kuulipildujad, oma lameda lennujoone tõttu, võimetud surnud alade ning enam-vähem soliidset kindlustatud märkide vastu. Jalgväe saatvate suurtükkide arv on jalgväes võrdlemisi väike; ka on nad vähe paenduvad jalgväega kaasaliikumiseks pealtungi esimeses järgus. Lõpuks ei võimalda nende lennujoon jalgväe eellini läheduses asuvate märkide tulistamist. Kerged miinipildujad aga, millede mürskude purustamisjõud võrduvad välja kergesuurtükiväe mürskude omale, võivad alalises ühenduses seista pealetungiva jalgväe esimese järguga. Nad on kergesti patareidesse koondatavad,

ning, olles ise maskeeritud, võivad nad oma kumera lennujoone tõttu tulistada ka maastiku voltidesse. Ei puudu ka võimalus kergete miinipildujate kasutamiseks tankide vastu. Käesoleval juhtumisel on aga soovitatav nende jätmise ratastele.

Keskmised miinipildujad on vähe paenduvad ning nõuavad vähemalt 30 minutit aega nende koondamiseks patareidesse. Sellejuures aga lasevad nad 30 kl. eneses lõhkeaineid sisaldavate mürskudega, seega purustades ja hävitades märke, millede vastu välja kergesuurtükivägi võimetu oleks.

Uurides miinipildujate kasutamise võimalusi eraldi pealetungil ja kaitsel, näeme et pealetungil kasutatakse kergeid miinipildujaid kui kergelt ja mitte kaugele laskvat suurtükiväge, keskmisi aga kui „ersatz“ välja rasket suurtükiväge. Lähenedes ja vaenlasega kontakti loomisel miinipildujad harilikult jaotatakse pataljoni vahel ära seks, et abiks olla pealetungivale jalgväele vaenlase eeltõkete hävitamisel. Rünaku ettevalmistamiseks koondatagu miinipildujad sinna raiooni, kus rügement kavatseb anda pealööki. See sünnib eesmärgiga kõvendada suurtükiväe tuld ja, kui tarvilik, isegi viimast asendada. Vaenlase tähtsamate toetuspunktide hävitamiseks näeb määrustik ette võimalusi, terve diviisi kerge miinipildujate kompaniide ja keskmiste miinipildujate rühmade koondamiseks ühiseks patareiks. Juhtumisel, kui ka sarnaseid ülesandeid miinipildujate üksustele anda ei ole, soovitatav määrustik siiski miinipil-

dujate koondamist rünnaku raiooni, et vaenlase peale vähemalt moraalselt mõju avaldada.

Rünnakul võivad miinipildujad jalgväge toetada oma laskekauguste piirides (kerged — 1300 mtr ja keskmised — 1000 mtr), tingimusega, et laskmise tagajärjed oleks vaadeldavad. Niipea kui jalgvägi on vaenlase seisukohtadesse sisse murdnud, peavad kerged miinipildujad ühinema esimeses järgus pealetungiva jalgväega, et viimasele abiks olla positsioonide sisemiste tugipunktide hävitamisel ja vaenlasest puhastamisel. Määrustik annab siin suure tegevuse vabaduse vähematele juhtidele. Miinipildujaid võib üle anda siin kas rühmade kaupa, või üksikult kompaniide ja rühmade ülemate käsutusse. See käib, muidugi, ainult kergete miinipildujate kohta. Keskmised miinipildujad aga, o m a k o m p a n i i ü l e m a j u h a t u s e l, jäävad kas rügemendi ülemale, või pealööki andva pataljoni ülemale korraldusse. Sarnane keskmiste miinipildujate käsitamine võimaldab nende edukat ärakasutamist lahingväljal ootamata ilmuvate märkide tulistamiseks.

Pealetungi peatustel antakse koondatud miinipildujatele ülesandeid tuletökete loomiseks.

Kui jalgvägi asub vaenlase tagaajamisele, liiguvad kerged miinipildujad koos jalgväe esimeste osadega. Nad peavad oma tulega vaenlase taganevates ridades hävitust ja korralagedust sünnitama. Mõnikord antakse kerged miinipildujad jalgrattasõitjatest ja raskekuulipildur saaterühmadest (Begleitzug) moodustatud üksustele juure.

Kaitset kasutatakse miinipildujaid tõkettule loomiseks ehk peajasalikul surnud alade tulistamiseks. Kerged miinipildujad võtavad ka osa võitlusest tankide vastu.

Peavastupanu joonel jaotakse miinipildujad rühmade kaupa üksikute vastupanupunktide vahel ära. Soovitav on neid paigutada eeliniinist vähe tahapoole, et vaenlase läbimurdel võimalik oleks tõkettul luua. Mõned miinipildujad tuleks aga siiski ka ettepoole paigutada — võitluseks tankidega. Need viimased peavad hästi maskeeritud ja täiesti laskevalmis olema.

Tulistamist algavad nad ainult tankide ilmumisel. Sakslased kutsuvad neid miinipildujaid „vaikivateks“. Vasturünnaku toetamiseks on rügemendi ülemale õigus jäetud ühe kergemiinipildujate rühma hoidmiseks varuna.

Sakslased paigutavad mõnikord kerged miinipildujad isegi valvejoonele, ülesandega lähenevat vaenlast võimalikult kaugelt tulistada. Seejuures nõuavad aga sakslased, et miinipildujad võimalikult sagedamini oma asukohti vahetaks, püüdes vaenlast miinipildujate arvu kohta eksiarvamisele viia.

Võtame nüüd vaatluse alla võimalused miinipildujate varustamiseks laskemoonaga lahingus. Miinipildujate kompanii veab enesega kaasa 120 kerget ja 20 keskmist mürsku. See arv võimaldab miinipildujatele tegutseda ainult ühe tunni jooksul. Kui aga arvesse võtta, et kuulikaste lahingusse kaasa viia ei saa, siis näeme, et kerge miinipilduja laskemoon lahingus koosneb ainult 64 mürskust, mis käsikaarikuga kaasa veetakse. See arv ei ole kuidagi julgustav! Üldiselt aga näitavad ilmasõja kogemused, et miinipildujate varustamine laskemoonaga lahingus äärmiselt raske operatsioon on. Sellest saavad sakslased ka ise aru. Nii ütleb saksa oberst Witte (Militär Wochenblatt, 14. aug. 1925.), vastu vaieldes miinipildujate arvu suurendamisele jalgväe rügementides: „Mis kasu on tulirelvade arvulisest rohkusest eeslinnil, kui puudub võimalus nende varustamiseks laskemoonaga!“

Halvem on lugu keskmiste miinipildujatega. Nad võivad enesega kaasa viia lahingusse ainult 3—4 mürsku.

Prantsuse major Martin'i arvamise järele (Revue militaire française, nr. 44 — 1925.) ei kujuta miinipildujad enesest ideaalset jalgväge saatvat sõjariista. Tema arvamise järele on miinipildujad konstrueeritud kohtsõja jaoks, ja on nüüd, parema puudusel, loetud kohaseks ka väljasõja oludele.

Igatahes on sakslased kõik abinõud tarvitusele võtnud oma ohvitseride ja allohvitseride tutvustamiseks miinipildujatega ja nende taktikalise tarvitamiseks. R. Tomback.

Meie merejõudude navigatsiooni aegne tegevus 1925 a.

I. Ettevalmistus.

Kevadel läheneb kiiresti navigatsiooni aeg, kuid siiski on rida asjaolusid segamas navigatsiooni varajast algust. Esiteks tuleb siin nimetada kevadist külma, mille juures takistuseks polnud küll asjaolu, et meeskond võiks seda karta, vaid külm sunnib laevu kogu aeg auru all hoidma, mis läheb liig kulukaks, kuna sadamas, kus küttepõidid ehk abilaevad laeva kõrval asuvad, see märksa soodsam.

Vahepeal saabuvad üksteise järele 7 riigi sõjalaevad meid külastama: tuleb võõraid vastu võtta. Ja see põhjustab omakorda viivitama mereleminekuga.

Sellest hoolimata kestavad igapäev õppused laevadele saabunud noore meeskonnaga reidil, kus nad merepraktikas esimesi kogemusi omandavad. Siiski algab juuli algul osade kaupa meresõitu Merelaevastiku divisjon, meie merejõudude suurim lahingüksus.

2. Merele.

Esimene salkkond sõjalaevu sõidab välja 2. juulil, s. o. pool Merelaevastiku divisjoni, mis koosneb: m-r. „Vambolast“, t-p. „Sulevist“ ja k-l. „Mardusest“.

Juba enne seda on merel v-l. „Laene“, mis käis Ruhno saare all, kus korraldati noorte ruhnolaste võtmist ja teenivate vabastamist.

Pool divisjoni suundub endisele suviste harjutuste kohale — Muhu väina.

Koht on eriti soodne harjutuste ja õppuste jaoks ja seda kasutas samaks otstarbeks ennemalt ka Vene sõjalaevastik.

Tallinna dokki jäänud divisjoni juhtlaev „Lennuk“ sõidab siit välja 12. juulil ja ühineb samal päeval divisjoniga.

Viimasena lahkub võõraste laevastikkude külas-käikude seeria lõpul k-l. „Lembit“, kes merikadetid ühes võtab ning varsti kujuneb vaikke Soela sõjalaevastiku koonduskohaks. Rahulik ümbrus saab kõigiti sõjalise ilme.

3. Õppused merisõidul.

Aasta-aastalt omandab meie noorte merejõudude juhtiv koosseis teoreetilisi teadmisi nüüdisaja moodsas merisõjas. Alaliselt kestab teadmiste täiendamine küll kohalistel kursustel, kui ka Inglismaal, kuhu ohvitseri komandeeritakse. See kõik võimaldab progressiivselt suvist praktistil õpekava laiendada ja nõudlikumaks saada. Eriti laiaulatuselised on sel aastal kahurite, miinitorpedo ja raadio-side alad. Merelaevastiku divisjonis mõõduvad esialgul eelharjutused, millega alati juba pealinna reidil. Need on üksikõppused, komendooride lasked ja üksiku torpedo lasked.

Järk-järgult minnakse üle juba muule liitlikumale osale; peale meeskonna poolt vastava vilumuse omandamist algavad juba ohvitseride tulejuhtimise ja torpeedolaskmiste harjutused.

Eellaskeid korraldatakse harilikult ankrus, esialgul liikumata ja siis liikuva margi pihta, kuna edaspidi seda juba käigult tehakse.

Selleks läheb divisjon puhtist välja ja väina vaikes veepinnal kajastub mürskude haihtumine.

Teisal lastakse kaugeloleva märgi pihta torpeedot, millest näha ainult veepinnal väikest virvendust.

Eriti huvitavad on torpeedolasked öösel, mil merele jääb sätendav valgusjäljed ja tulekeeled. See on karbiidist, mille järgi on võimalik torpeedo suundumist jälgida ja teda pärast üles leida.

Divisjonis käib töö varahommikust hilja ööni. Soodsate ilmadega kasutatakse eriti ja õppusi on võimalik kavakindlalt läbi viia.

18. juulil saabus divisjoni ülevaatusele Merijõudude juhataja mereväe-kapten Salza, kes koha peal viibis terve nädala, isiklikult õppusi juhtides.

Õppused ja harjutused Muhu väinas lõppesid 6. augustiks ja sellele järgnes kestvam merisõit, mille puhul võimaldub ühtlasi käigu peal manöövreid ja edesid (evolutsioone) korraldada.

Sihtpunktiks sel aastal valiti Riia.

4. Küllasõit Riiga.

Riiga oleme meie külastanud kahurlaev „Lenbituga“ 1921 a., samuti on Läti rannakaitse laev „Virsaits“ Tallinat külastanud möödunud sügisel ja sel kevadel, kusjuures viimane sõit oli mitteametlik, puht navigatsioonihuvides.

Käesolev meie sõjalaevade küllasõit on samuti mitteametlik ja seega jäävad ära ametlikud pidustused.

Meie merilaevastiku divisjon sõitis omalt ankrukohalt välja Riia poole 7-dal augustil. Teel ühines divisjoniga torpeedopaat „Sulev“. Kogu divisjoni juhtimise võtab oma peale merejõudude juhataja.

8-dal augustil kl. 11 saabus Riiga meie sõjalaevastik, mis koosneb Merelaevastiku divisjoni II järgu laevadest. Merele sõidab vastu Läti rannakaitse laev „Virsaits“ ühes Läti Merejõudude juhataja mereväe-kapten Kayserlingk'iga. Sissesõidul Düüna jõkke vahetab meie laevastiku saluuti rannakindlustega. Laevad jäävad seisma linna alla.

Riias viibisid meie sõjalaevad 2 päeva ja teisipäeva hommikul kl. 9 algasid rännakut tagasi. Kesknädalal vara hommikul saabusid laevad Tallinna reidile, kus õppused jätkuvad.

5. Sügisõppused Tallinna all.

Kavakindlalt mõeldavad sügisõppused Tallinna all reidil. Seal on ettenähtud ohvitseride kahurlasked, laevade poolt tökkemiiniväljade kujundamine ja teised lasked. Õppustele sõidavad laevad harilikult Soomelahte. Tökkemiiniväljade kujundamine, mis meie olukorra kohaselt sõjas eriti suure tähtsuse omab, nõuab suurt vilumust.

Soodsate ilmadega jõutakse varsti ettevalmistavate õppustega lõpule ja septembris võib alata komander võistluslasketega.

Laskmistest võtavad osa kõik Merelaevastiku divisjoni laevad ja tagajärjed olid üllatavad — need olid viimse võimaluseni lähedased teoreetiliste võimalusteni. See väljendab meie sõjalaevastiku edukat tegevust ja et aastad eeltood on vilja kannud. Praegused tulemused on võrdsed suurimate meririikidele, mis ühtlasi väljendab meie sõjalaevastiku otstarbekohast kahurala juhtimist.

Esimesele kohale laskevõistlustes on juba kaks aastat järgimööda tulnud divisjoni juhtlaev „Lennuk“, mille kahurasjandust juhib meie mereväe kadettide I lennu meriohvitser, kes kahurasjanduses end täiendamas oli Inglise sõjalaevastikus — mer.-noor.-leitnant Sandbank.

Komanderidele jaotati väärtuslikke auhindu ja nende juhile avaldati tänu merijõudude juhataja käsu kirjas.

Samuti korraldati sel ajal igaaastast sõudepaatide võistlust, milles esikohale tuli teist aastat m-r. „Vambola“, seega omandades jäädavalt merijõudude juhataja poolt annetatud rändava auhinna — kuju.

6. Sisereve sõjalaevastik.

Peipsi laevastiku divisjon algas oma tegelust juba varakult.

Esialgne meeskonna treenerimine erialadel sündis Emajõel, kuna järgnevaile õppustele sõideti juba Peipsile.

Peale puht taktiliste õppuste on divisjonil rohkesti ülesandeid N diviisi poolt väeosade tarvete rahuldamise, vedude ja sideteenistuse alal.

Septembri algul käis Peipsi sisereve laevastikku ülevaatas ja kohaliste sõiduoludega tutvunemas merijõudude juhataja meriväe-kapten Salza. Sel puhul sõitis divisjon merijõudude juhatajaga Peipsile, kus taktilised õppused sooritati.

(Järgneb).

Lgs.

Maaväe vormi küsimused*).

(Järg).

IV.

Maaväe uue väli vormi tarvitusele võtmise kord.

Vabariigi Valitsuse poolt 22.VII. s. a. kinnitatud väli vormi kandmine on ohvitseridele, sv. ametnikkudele ja üleajateenijatele lubatud 25. juulist s. a. (Sõjaministri käskikirj 24.VII. s. a. Nr. 382). Senini jäi aga lahtiseks endiste vormiriide ära kandmise küsimus. Selle küsimuse otsustamine kuulub kaitseväge kraamiga varustamise seadluse (R.T. Nr. 45/46—1925 a.) § 19. põhjal sõjanõukogu võimupiiridesse. Uue väli vormi tarvitusele võtmise korra kava esitas vormikomisjon sõjaministrile juba 24.VII.25 a., silmas pidades, et selle makspanemine on hädatarvilik. Paljudel ohvitseridel ja sv. ametnikkudel nõuavad endi-

sed vormiriided osalist parandamist: kuuekraede vahetamist, kantide ja kardpaelte uuendamist jne. Et uue väli vormi tarvitusele võtmise korra kava nägi ette endiste vormiriide ümbertegemise vastavalt uuele vormile, olid ohvitserid ja sv. ametnikud väljapääsematus seisukorras. Nad ei teadnud, kuidas neid parandusi läbi viia. Paljud kannavad juba, näiteks, endist palikut uue vormile vastavalt ümbertehetuna, mis aga kellegi poolt ei olnud kindlaks määratud.

Vormikomisjonist mitte ärarippuvatel põhjustel venis uue väli vormi tarvitusele võtmise korra kinnitamine pikale. Viimaks on nüüd see kava 30. oktoobril s. a. sõjanõukogu poolt lõpulikult kinnitatud. Sellega oleks siis uue väli vormi tarvitusele võtmise kord järgmine:

*) Vaata „Sõdur“ nr. 44 s. a.

I. Ohvitseride ja sv. ametnikkude vorm.

1. Uue välivormi kandmist lubatakse vormikinnitamise päevast.

2. Sv. Varustusvalitsusel välja anda riidematerjalid ja õmblusrahad vastavalt uue vormi kirjeldusele ning kokkukõlas maksvate varustustabelitega alates 1. jaanuarist 1926 a.

3. Halli palitut, kahekordse musta kraega ning valge kandiga kuube, endist pehmeservalist inglise mütsi, valge (hõbe) paelaga ning valge kandiga siniseid pükse ja siniseid õlakuid lubatakse õppustel ja töö juures kanda kuni 1. maini 1926 a.

4. Endist ilma kantideta ja kardpaelteta palitut lubatakse kanda uute auastme märkidega, uute nõõpidega ja kraelappidega kuni 1. maini 1927 a.

5. Vabariigi Valitsuse poolt 28.XII.23 a. kinnitatud palitut lubatakse kanda kuni 23. veebruarini 1926 a. Pärast seda võib teda kanda ilma kantideta ja kardpaelteta ning uute auastme märkidega, uute nõõpidega ja kraelappidega kuni 1. maini 1927 a.

6. Vabariigi Valitsuse poolt 28.XII.23 a. kinnitatud suvimütsi, kuube, lühikesi pükse ja suvipluusi lubatakse kanda õppustel ja töö juures kuni 1. oktoobri 1926 a.

7. Vabariigi Valitsuse poolt 27.VI.24 a. kinnitatud juhtnõõridega (maaväe ohvitseride, sv. ametnikkude ja üleajateenijate vormikandmise kohta) ettenähtud segavormi lubatakse kanda kuni 1. oktoobri 1926 a.

8. Eelmistes punktides nimetatama vormiriide kandmine on keelatud, väljaarvatud Vabariigi Valitsuse poolt 6.II.1924 a. kinnitatud talimüts.

II. Üleajateenijate vorm.

1. Unt vormi lubatakse kanda vormi kinnitamise päevast.

2. Endist vormi lubatakse kanda kuni 1. maini 1926 a., väljaarvatud palitu, mida uute tunnusmärkidega ja nõõpidega võib kanda kuni 1-se maini 1927 a.

III. Sõdurite (ajateenijate) vorm.

1. Sv. Varustusvalitsusel väeosadele endisi vormiriideid välja anda kuni nende tagavarade lõppemiseni.

2. Unt vormi lubada kanda 1-st jaanuarist 1926 a.

3. Endisi vormiriideid täielikult ehk osaliselt lubada kanda kuni tagavarade lõppemiseni.

4. Lubada väeosadele üldökonomia summade arvel endisi vormiriideid uuele vormile vastavalt ümber teha.

V.

Vabariigi Valitsuse poolt 22.VII. s. a. kinnitatud maaväe välivormi kirjelduse põhjal võivad ohvitserid ja sv. ametnikud kuldniidiga väljaõmmeldud ehk metallist valmistatud mütsimärki kanda. Kirjeldusele juurelisatud joonestusel on äranäidatud, et väljaõmmeldud mütsimärki väeliigivärvi riidest põhi peab märki välimist serva mööda 1,5—2 mm laiuselt välja paistma, moodustades sellega mütsimärki ümber väeliigi värvilise kandi. Järelikult peab ka metallist märgil eeltähendatud kujul põhi kandina välja ulatuma. Et aga see välivormi kirjelduse tekstis äratähendamata, on ohvitserid ja sv. ametnikud hakanud metallist mütsimärki kandma sarnasel põhjal, mille ääred märki välimiste servade alt välja ei paista, mis õige ei ole. Arvesse võttes, et ohvitseride välivormi müts praegusel kujul sõdurite omast väga vähe erineb (ainsamaks vaheks on auastme tunnusaasad tormirihmal), esines vormikomisjon ettepanekuga anda sõduritele niisugune mütsimärki, mille väeliigiväriline põhi märki välimiste servade alt mitte välja ei paistaks.

Küsimus oli 30.X.s.a. sõjanõukogus harutamisel, misjuures otsustati Vabariigi Valitsuse poolt 22.VI. s. a. kinnitatud maaväe välivormi kirjelduses teha järgmised täiendused:

1. Ohvitseride mütsimärki kirjelduse juures olev märkus täiendada p. c-ga järgmises redaktsioonis: „Väeliigiväriline riie paistab väljaõmmeldud ja metallist mütsimärki pärja välimiste servade alt 1,5—2 mm laiuselt välja, moodustades märki ümber kandi.“

2. Ajateenijate sõdurite mütsimärki kirjeldus täiendada lausega: „Väeliigiväriline põhi ei ulatu märki välimiste servade alt välja, vaid paistab ainult mütsimärki keskkohalt.“

Sellepärast peavad nüüd ohvitserid ja sv. ametnikud kandma mütsimärki vastavalt p. 1-le, kuna kõik sõdurid (üleajateenijad ühes arvatud) seda kooskõlas p.2-ga kannavad.

VI.

Sõjanõukogu poolt 17. VI. s.a. kinnitatud maaväe ohvitseride liht- ning suurvormi täieliku kirjeldusega ja Vabariigi Valitsuse poolt 2.VII.s. a. kinnitatud maaväe välivormi kirjeldusega on 3. suurtükiväe rügemendile ettenähtud trafarett „III“, kuna 1. ja 2. diviisi suurtükivägi grupi numbrit (arabia) kannab. Sarnane vahe oli tingitud tolaeagse 3.suurtükiväe rügemendist organisatsioonist. Vabariigi Valitsuse poolt 7.VIII.s. a. kinnitatud koosseisuga on aga 3. diviisi suurtükivägi omanud samasuguse organisatsiooni, kui see teistel diviisi suurtükivägedel. Sellepärast esines vormikomisjon ettepanekuga, et 3. diviisi suurtükiväele saaks antud trafarett ühistel alustel teiste diviisi suurtükivägedega.

Sõjanõukogu kinnitas 30.X.s. a. vormikomisjoni ettepaneku. Sellepärast peab nüüd 3. diviisi suurtükivägi kandma grupi numbri (arabia), kuna diviisi suurtükiväe staap ja park kannavad samasugust trafaretti, kui diviisi staap, s. o. tähest „D“ ja diviisi numbrit (ladina) kombineeritud monogrammi.

VII.

Sõjanõukogu poolt 17.VI.s.a. kinnitatud maaväe ohvitseride liht- ning suurvormi täieliku kirjeldusega ja Vabariigi Valitsuse poolt 22.VII.s. a. kinnitatud maaväe välivormi kirjeldusega on linna komandantuuridele ettenähtud jalgväe värv — rukkilillesinine — ja trafarett „K“, kuna rahvaväe ülemate asutused peavad seljataguste asutuste värvi — punakaspruuni — ja trafaretti „R“ kandma. Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud koosseisude järele aga ei esine linna komandantuurid eriasutustena. Vastavad kohustused ja ülesanded on rahvaväe ülemate asutuste peale pandud. Viimaste koosseisudes aga pole täpselt ettenähtud missugused sõjaväelased just komandantuuridele vastavaid ülesandeid täidavad. Sellepärast on tähendatud asutustes vormi küsimus arusaamatusi sünnitanud.

Küsimust läbikaaludes tuli vormikomisjon otsusele, et arusaamatuste kõrvaldamiseks ja vormi ühtlustamise mõttes peaks rahvaväe ülemate asutuste üks värv antud saama. Et nende asutuste juures olemas rivi kompaniid ja komandos, ei oleks soovitav neid vormi mõttes ühesugusteks teha seljataguste asutustega, nagu: ladud, töökojad, haigemajad jne. Jalgväe hulka ka neid arvata ei saa. Et meil peale rahvaväe ülemate asutuste veel mõned riviüksused olemas, näiteks distsiplinaar kompanii, kes ühe või teise väeliigi alla ei käi, otsustas komisjon sarnastele asutustele ja üksustele erivärvi anda. Et kõik põhivärvid juba ärakasutatud, arvas komisjon kõige kochasemaks anda neile jalgväe värv tumeorange kandiga. Kandi ja trafareti abil oleksid nad jalgväkke kuuluvatest üksustest küllalt eraldatud.

Küsimuse lahendusele viimiseks esines vormikomisjon vastava ettepanekuga, mis sõjanõukogu poolt 30.X.s. a. kinnitamist leidis. Sellepärast peavad riviüksused ja -asutused, mis väeliikidesse ei kuulu, nagu: maakonna rahvaväe ülemate asutused, distsiplinaar kompanii jne. kandma:

a) Välvormi juures: tumeoranshi mütsimärgi alust ja kuue krael ning palitu krae lappidel rukkilillesinist värvi tumeoranshi kandiga.

b) Liht- ja suurvormi juures: tumeoranshi mütsimärgi alust; tumeoranshi õlakute alust, mis kanditud rukkilillesinise kandiga.

c) Trafarette — rahvaväe ülemate asutused täht „R“ ja distsiplinaar-kompanii tähti „D“ ja „K“.

VIII.

Väeosade ja asutuste korrapidajatel, samuti ka komandantidel ja nende adjutantidel, puudub praegu eritunnusmärk, mis võimaldaks neid kergesti teiste kaitseväelaste hulgast üles leida. Erilisi raskusi sünnitavat see asjaolu riviosades, kus teenistusajal kõik kaitseväelased mütsi kannavad. Sama lugu olevat ka komandantidega ja nende adjutantidega, kui need väljaspool oma asutust teenistuskohuste täitmisel viibivad.

Ülaltoodud põhjustel töötab vormikomisjon neile erilise tunnusemärgi välja, mille kirjelduse ühes joonestusega sõjanõukogu 30.X.s. a. kinnitas. Selle kirjelduse järele on väeosade ja asutuste korrapidajate tunnusemärk järgmine:

1. Väeosades ja asutustes on tunnusemärgiks pahemal varukal küünarnuki ja õla vahel kantav 9 cm laiune väeliigivärvilises ristidest varukasid, mis kahe rõõbasjoones käiva 1 sm laiuse jutiga varustatud. Jutid asuvad varukasideme kumbagil äärel, olles 0,5 sm kaugusel sideme servadest.

2. Komandantuurides ja rahvaväe ülemate asutustes on tunnusemärgiks pahemal varukal küünarnuki ja õla vahel kantav 9 sm laiune rukkilillesinises ristidest varukasid, mis kahe rõõbasjoones käiva 1 sm laiuse tumeoranshi jutiga varustatud. Jutid asuvad varukasideme kumbagil äärel, olles 0,5 sm kaugusel sideme servadest.

Kes seda tunnusemärki peavad kandma, määratakse kindlaks sõjaministri poolt.

IX.

Vabariigi Valitsuse poolt 22.VII.s.a. kinnitatud maaväe välvormi ja 30.IX.s.a. kinnitatud kindralite välvormi kirjeldustest jäi sõjanõukogu otsusel 10.VII.s. a. välja talimüts, millise kavandi vormikomisjon 29.X.s. a. kinnitamiseks esitas.

Küsimus oli 30.X.s.a. sõjanõukogus harutusel, mis juures komisjoni poolt ettepanud kavand heaks kiideti, kuna ta lõpulikult Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud peab saama.

Sõjanõukogu poolt heaks kiidetud kirjelduse järele oleks uus talimüts üldjoontes praeguse talimütsi sarnane. Lahkumineku praegusest oleksid järgmised:

1. Uuel mütsil puudub mahakeeratav nokk. Kogemused olevat näidanud, et praeguse talimütsi mahakeeratav nokk olla täiesti üleliigne, sest tegelikult ei saavat tema laskmise juures mütsinokka asendada. Kõik katsed mõne teisekujulise ja otstarbekohasema mahakeeratava noka leidmiseks kombinatsioonid ei olevat soovitavaid tagajärgi andnud. Heaks kiidetud uus talimüts kujutab endast läki-läki põhitüüpi, millest ka praegune kombineeritud. Külma vastu kaitseks olevat otstarbekohasemad uue talimütsi mahakeeratavad kõrvalapid, mis katvat ka eriti külma kartvaid meeekohti, mida ei võimaldavat aga praegune talimüts.

2. Mütsilt on kõrvaldatud kuldkaardpaal ja tume-kirsipunane kant, missugused uue välvormi stiiliga kooskõlas ei olla.

3. Müts oleks varustatud samasuguse tormirihmaga, kui see suvimütsil olemas. Tormirihma vajadust dikteerivat ette asjaolu, et sõjaolukorras tulevat talimütsi meie kliimastiku oludes kanda sageli üleskeeratud kõrvalappidega. Võsastikkudes ja metsades liikumisel võivat ilma tormirihmata müts kergesti peast langeda.

4. Kindralite müts erineks teiste ohvitseride omast tumeponase lae ja musta kandiga.

5. Mütsiga kavatakse kanda samasugust mütsimarki, kui see välvormi suvimütsi (uue) juures tarvitusel. (Järgneb.) Kr-m.

Raamat-teated.

Ratsasõidu õpetus

ja

Eeskiri ratsahobuste ratsastamiseks.

Sõjaväe Õpetuskomitee väljaandel ilmus eri-raamatuna „Ratsasõidu õpetus“, mis sõjaministri poolt 13. jaanuaril 1922 a. kinnitati ratsaväe väljaõppe määrustikuna. Lisaks on sellel raamatul „Juhtnõõrid hobusega ümberkäimiseks“ ja „Piigivõitlus“. Raamat sisaldab 179 lehekülge teksti, milles 67 sisu selgitavat joonestust. Sisukord üldjoontes on alljärgnev:

Ratsasõidu reeglid. See osa jaguneb: sõit trensli ja kangide abil (kuidas kangistatud hobust hoida, kuidas sadulasse istuda, istak); hobuse juhtimine (üldine osa, juhtimine säärtel, juhtimine ratsmete abil, peatamine jne.), vahetussõit; hüppamine üle takistuste; välisõit; ujumine hobusega.

Sõjariista võtted, pasuna ja peakatte hoidmine; tervitamine. See osa jaguneb: mõõgavõtted; piigivõtted; püssivõtted; pasuna ja peakatte hoidmine.

Võimlemine.

Voltižeerimine. See osa jaguneb: harjutud puuhobusel; voltižeerimine elaval hobusel jne.

Lisa I — saduldamise reeglid.

Lisa II — trensel ja kangid.

Lisa III — juhtnõõrid hobusega ümberkäimiseks. See lisa on tarvilik ja huvitav mitte ainult ratsaväelastele, vaid igale inimesele, kellele hobusega tegemist, või kes vähegi huvi tunneb selle armsama kodulooma vastu. Ta sisaldab juhtnõõre hobuse puhastamisest, söötmisest, jootmisest, aluspuhust, ruumidest, ujutamisest j.n.e.

Lisa IV — piigivõitlus annab näpunäiteid piigiga võimlemises ja selle relva tarvitamises sõjas.

„Eeskiri ratsahobuste ratsastamiseks“ ilmus eri-raamatuna Kindralstaabi VI osakonna väljaandel ja kinnitati kui eeskiri ratsaväele sõjaministri poolt 8. mail 1924 a. Raamat sisaldab 84 lehekülge teksti ja 14 sisu selgitavat joonestust. Päätükis — „Ratsastamise eesmärk ja ülesanded“ on kokkuvõetult öeldud, milleks see raamat ja milline ta sisu: „Ainult siis võib ratsanik eduga täita oma ülesannet, kui hobune tema võimu

alla paendub ja väsimatult suudab sõjaajal kanda rasket ratsaväeteenistust... ratsaväe rivihoobune peab olema julge, kartmatu nii päeval kui öösel, vastupidav pikematel ja kiiretel liikumistel, rahulikult võitma igasuguseid takistusi, hoides alal oma energiat. Seda saavutatakse ainult otstarbekohase ja järjekindla ratsastamisega, mille ülesandeks on:

- a) hobuse õige tasakaal ratsaniku all;
- b) tema lihaksete ja hingamisorganide arendamine;
- c) tema väleduse tõstmine;
- d) tema paenutamine ratsaniku tahte alla ja õpetamine aru saada ratsaniku nõudeist.

Nagu ülaltoodust näha, peaks see raamat pääle sõjaväe eriti kasulikuna osutama neile, kellel oma hobune ja kes teda tahaks ettevalmistada ratsutamiseks. —

Ma mõtlen kodanikke, kes oma hobustega astunud kaitseliidu ratsa rühmadesse.

Eelpool mainitud, sõjamineisteriumi korraldusel kokku seatud raamatud on suure ja põhjaliku töö vilid. Neisse on kokkuvõtlikult mahutatud aastasadade jooksul leitud ja tunnustatud reeglid ratsasõidu õpetamises ja hobuste ratsastamises. Mõlemad raamatud on kokku seatud sõjaväe ratsaväeliigi ettevalmistuseks, kuid neis on üldiselt kõik reeglid, mis tarvis teada igale inimesele, kes soovib ise ratsutada, võib arusaada ratsasõidust. Nad õpetavad tundma hobust ja annavad näpunäiteid, kuid hobuse eest hoolitseda. Seepärast on raamatud soovitatavad igale asjast huvitatule, eriti sõjaväelastele, kaitseliitlastele, sportlastele. Mõlemad raamatud on ainult viimasel ajal lastud müügile, nende hind on võrreldes väikene, kõigest mõnedkümmend margad.

E. A.

„Polska Zbrojna“ noorem-leitnant Hausi süüdimõistmisest.

„Polska Zbrojna“, kirjeldades üksikasjaliselt juhtumist, kus noor-leitnant Haus lasi revolvrilt maha naisterahva, kes teda kompromiteerivalt jälgis, tuleb otsusele, et Haus'i karistus selle eest liig raske: „15 aastat sunnitööd oma mundri au kaitsemise eest, see on pöörane“ lõpetab mainitud ajakiri oma artikli.

Poola sõjandusajakirja artikli puhul tuleks meele tuletada, et ohvitseri aumõiste ja mundri aumõiste oli eriti välja arenenud Austrias, kus ohvitseril oli luba alati oma mundri au kaitseks sõjariista tarvitada. Samal ajal nõudis seadus ohvitserilt igal ajal väärilist esinemist ja karistas karmilt neid ohvitseri, kes seda ei teinud.

Poola seltskond ja avalik arvamine pooldavad laialdaselt Austria vaadet selles küsimuses, mida tõestavad alljärgnevad kohtuprotsessid.

Aastat poolteist tagasi astus Krakovis raudteerongile üks hobustekaupleja. Tema istus kohale, mis ühe leitnandi poolt juba reserveeritud. Kui leitnant hobustekaupleja tähelepanu selle peale juhtis, löi viimane ohvitserile vastu nägu. Sellele vastas ohvitseri revolvril pauguga, mille läbi hobustekaupleja surma sai. Kohus mõistis ohvitseri õigeks.

Samane löömise lugu juhtus ühes Poseni restoranis, kus ratsaväe ohvitser eraisiku maha lasi. Kohtu poolt mõisteti ohvitser õigeks.

Ühes Varssavi väljasuurtükiväe ohvitseride kasiinos löi leitnant oma õemeest kapteni. Kapten lasi leitnandi maha. Kohus mõistis kapteni õigeks.

Umbes paar nädalat tagasi palus üks major Posenis ennast ühe naisterahva juure öömajale. Hommikul tuli selle naisterahva juure tema peigmees, ametipoolsest lukusepp, ning tegi lärmi, tahtes lüüa keppiga voodis lamavat majori. Enne löögi teostamist lasi major kallaletungija maha. Läks politseisse ja andis ennast üles. Major vangistati. Seekord oli laskja erariietes. Kohtuotsus on veel tulemata. Võiks tuua veel teisigi nähtusi.

Meie seadused ja avalik arvamine pooldavad ohvitseri kõrget mõistet riigielus. Esitavad nii mitmelgi korral ohvitser-kodaniku kui ohvitseri vastu suuremaid nõudmisi, kui tsiviilkodaniku vastu, kuid ei näe ette, kuidas ohvitseri kõrget mõistet saaks vääriliselt kaitsta.

K. U.

Sõjaväelised teated.

Läti.

Läti sõjamineisteriumi tegevusest esimese seimi ajal.

Läti sõjamineister kol. Bangerski andis hiljuti ajakirjanduse esitajatele ülevaate sõjamineisteriumi tegevusest esimese seimi ajal. Tähtsamaks sündmuseks selle aja jooksul on ministri arvates sõjaväeteenistuse seaduse väljaandmine, mida Läti sõjaväelise organisatsiooni nurgakiviks võib lugeda. Kooskõlas päevakorraale kerkinud nõudmistega on seda mitu korda täiendatud. Uue sõjaväe distsiplinaarreglamendi seadluse maksamahakkamisega sai korraldatud sõjaväelaste õiguslik seisukord, nende kohustus ja vastutus.

Seadus sõjaväele materjalide muretsemise üle väljaspool jooksvat eelarvet on teataval määral võimaluse annud sõjamineisteriumi tarvidusi realiseerida. Peale eelmiste on väljaantud veel mitmed

teised seadused, nagu: kaubanduse ja tööstuse mobiliseerimine sõja puhul, õhuühenduse, ülejateenijate jne.

Uute palganormide maksamahakkamisega on ohvitseride ja teiste sõjamineisteriumi tegelaste seisukord tuntuvalt paranenud. Erimäärustikuga on korraldatud ka sõjalaevastikus teenivate sõjaväelaste materjalne seisukord.

Peale selle on seimile esildatud mitmed seaduse kavad, mis vastuvõtmist ootavad. Uue, valitsuse poolt vastuvõetud määruse järele kestab sõjakooli kursus 3 aastat. Keskkooli lõpetajatele on võimaldatud sissepääs esimesse spetsiaal klassi. Ülikooli lõpetajad võetakse kooli ilma eksamita. Pääle emakeele on veel sunduslik kas Saksa, Prantsuse ehk Vene keele äraõppimine. — Vahekord naabritega on väga hea. Kuna sõjakunst pääle maailma sõda väga suuri edusamme on teinud, peab välisriikidega alaline kontakt olema, et teistest mitte maha jääda. Ses sihis on palju tööd tehtud. Iseäranis südamlük vahe-

kord on meil liitriigi Eestiga. Meie ohvitserid said kutse Eesti, Poola ning Inglise sõjaväe manöövritest osavõtta. Prantsuse sõjakadeemias on alaliselt üks ohvitser-eriteadlane haridust täiendamas. Poolamaal õpivad Läti ohvitserid ratsaväe koolis. Tugevamate sidemete loomiseks omavahelisel tutvumisel ning keele praktikseerimiseks on ettenähtud mitmete Läti ohvitseride komandeerimine Eesti sõjaväe juure ja ümberpöörduks. Samasugused ettepanekud on tulnud ka suurriikidelt, kuid raha puudusel ei saa seda praegu teostada. Vägede vähendamise küsimusest ei ole lähemal ajal midagi loota. Mai kuul Genfis ärapeetud sõjariistade kontrollkonverentsil võeti vastu põhimõte, et sõjariistadega kauplemine tuleks eraisikutele ärakeelata. Nendega võiks kaubelda ainult riigid, mille juures ostud ja müügid tuleks avalikult välja kuulutada. Samal konverentsil võeti vastu otsus, tuleviku sõdades surmavate gaaside tarvitamist ära keelata. Kõigile neile otsustele kirjutas Läti poolt alla kol. Hartman, ning lähemal ajal tulevad nad seimis ratifitseerimisele.

Sõjavägede õpetamine, millele tõsist tähelepanu on pööratud, on häid tagajärgi annud. Raha puudusel pidi tänava suurematest manöövritest loobuma. Läbi viidi ainult üksikute divisjonide manöövrid, mis häid tagajärgi andsid.

Elanikkude kaitsmise kohta gaaside vastu võttis vägede vähendamise konverents seisukoha, et iga riik võib ses asjas talitada oma arvamise järele. Oleks väga soovitatav, et gaasi maskid vabamüügile tuleks.

Uute sõjalaevade ehitamine Prantsusmaal lõpeb tuleva suvel.

Sõjaasjanduse õpetamise üle noorsoole on sõjakoogu poolt väljatöötatud määrustik, mis haridusministeeriumile arvamise avaldamiseks on saadetud.

Piirivalve kõvendamiseks võetakse tuleval aastal eelarvesse täiendussummad.

Missuguseks kujuneb sõjaministeeriumi edaspidine tegevuskava, oleneb uuest valitsusest.

A. Tr.

Läti kahurväe kursuse 5 lend.

30. oktoobril lõpetasid 22 Läti ohvitseri kahurväe kursuse. Kursus algas mineva aasta 1. detsembril, ning sellest võtsid osa ohvitserid mitmesugustest väeosadest.

A. Tr.

Läti ohvitseride laenu-hoiu kassad.

Läti ohvitseride praegune palk ei võimalda suuremaid sisseoste teha, nagu uusi riideid muretseks jne., mispärast sagedasti sõjaministeeriumi poole pööratakse palvega, ühekordse toetuse saamiseks. Sarnastel juhtumistel lubab sõjaministeerium ohvitseridele palga arvel avansi, mis palga maksimel maha arvatakse. Riigikontroll on aga avansi andmise vastu protesti avaldanud. Küsimus on otsaga juba valitsusse jõudnud ja viimane on sarnases arvamises, et tuleks asutada laenu-hoiukassad, kust ohvitserid soodsatel tingimistel krediiti võiks saada.

A. Tr.

Nõukogude Venemaa.

Punaväe õppevahendite näitus Moskvast.

Punaväe juhatus pühendab õige suurt tähelepanu sõjanduse arendamise populariseerimiseks nii punaste väejuhtide ja punaväelaste, kui ka laialisemates Vene rahva hulkades. Ühenduses sellega võetakse tarvitusele rida abinõusid selleks, et kättesaadavaks teha igale punaväelasele ja kodanikule neid üldaluseid,

milledele tulevat rajada nõukogude sõjanduse edendamist igal erialal.

Punaväe sõjatehnilise, kehalise ja tervishoidlise ettevalmistuse ja poliitilise kasvatuse õppevahendite populariseerimiseks avati 27. septembril s. a. Moskvast punaväe õppevahendite näitus.

Selle näituse ülesanneteks on muuseas ka: 1) punaväe juhtide tutvustamine kõigi olemasolevate sõjaväe õppevahenditega; 2) suurendada huvi loova töö vastu punaväe õppealal; 3) kasvatada üksikute isikute ja kollektiivide leidlikkuse andeid uute õppevahendite väljatöötamise alal ja 4) kätte toimetada punaväe juhtivale koosseisule teateid kõigist olemasolevatest õppevahenditest.

Näitusel olevat esitatud järgmised punaväe õppekasvatusalad: 1) laske-, 2) ratsa-, 3) kahur- ja 4) soomusväe asjandus; 5) side-, 6) sõjakeemiline, 7) pioneer-, 8) teede-, 9) sildade-, 10) maskeerimise-, 11) pontoon-, 12) elektrotehnika ja proshpektori-, 13) auto-, 14) raudtee-, 15) purustamise („podrõvnaja“), 16) maa-alune miini ala („podsemno-minnoje“); 17) poliitiline kasvatuse ja üldharidusline ettevalmistus; 18) kooli-, 19) kehaline, 20) sanitaar ja 21) veterinaar ettevalmistus; 22) topograafia ala; 23) sõjateaduslike seltsi seltskondlike-organisatsiooniline tegevus.

Baltimere punase sõjalaevastiku praktilised harjutused.

Meie idanaaber on õige tõsist tähelepanu pööranud Baltimere punase sõjalaevastiku praktilisele ettevalmistusele sõja tegevuseks.

Käesoleval aastal alustati laevastiku poolt juba 15. aprillil praktilisi harjutusi lahtisel merel. Kevade ja suve kestvusel teostati laevastiku poolt rida manööverdamis laskeharjutustega ja meresõite Kroonlinna punase meriväe baasi, Koporje ja Luuga lahe piirkonnas. Peale selle pandi toime: 3.—4. mail, 20.—27. juunil ja 17.—21. augustil s. a. pikemad õppesõidud Soome lahes ja Läänemeres. Nendel õppesõitudel mõõduti laevastiku „võimsuse“ demonstreerimise otstarveteks Soome, Eesti, Läti, Poola, Saksa, Daani ja Rootsi rannastikkudest.

16. juulist kuni 31. augustini käis üks laevastiku õppesalk, mis koosnes vananenud tüüpi kergeristlejast „Auroorast“ ja õppelaevast „Komsomooltsist“ (Kommunistilise noorsoo ühinglane), endisest „Okeanist“, meresõidul väljamaale, sõites Kroonlinna mereväe baasist Põhja okeani ja Valge merde Murmanski ja Arhangelski sadamatesse. Sellel meresõidul külastati punaste laevade poolt Rootsi Götaborgi ja Norra Trondhjemi ja Bergen sadamaid, demonstreerides nimetatud sadamates punaste merejõudude arendamist.

19.—23. septembril s. a. korraldati laevastiku suured sügismanöövrid, milledest osa võtsid: 1) pea-aegu kogu laevade koosseis, 2) laevastiku koosseisu kuuluv merilennuvägi, 3) Kroonlinna ja Soome lahe rannäärsete merekindluste võrk ja 4) laevastiku seljatagune aparaat.

3. oktoobril toimetati Kroonlinna mereväe baasist laevastiku võistlusi kahurväe, miini- ja radio sideasjanduse alal.

4.—8. oktoobril käis üks laevastiku salk, mis koosnes: 1) dreadnought „Maratist“, 2) 1 „Karl Marxi“, endisest „Isjaslaavi“ ja 3 „Orfei“ tüüpi miiniristlejast, hoolimata tormilistest ilmadest, õppesõidul kuni Rootsi Gotlandi saareni, moodustes Eesti, Läti ja Rootsi rannastikku.

15. oktoobril s. a. vabastati väetenistusest laevastiku koosseisust vanemaid mereväelasi.

Vaatamata vanemate mereväelaste vabastamise peale, otsustati laevastiku juhatuse poolt pikendada tänavuaastast praktilist õppeaega kuni Soome lahe kinnikülmetamiseni, jätkates noorte mereväelaste treenerimist meresõitudel lahtisel merel kuni viimase võimaluseni. Kavatsus olevat korraldada talise õppeaja eel veel üht pikemat õppesõitu peaaegu kogu laevastiku koosseisuga.

Ühes noorte punaste mereväelaste praktilise treenerimisega püütakse laevastiku juhatuse poolt neid järjekindlalt ka poliitiliselt ümber kasvatada kommunismi vaimus, õhutades nendes rahvusvahelise enamlike revolutsioonilise solidaarsuse vaimu ja otsekohest viha vaenu demokraatlike, n. n. kodanlike riikide, eestkätt lähemate naaberriikide — Baltiriikide vastu.

Enam kui 50% noortest mereväelastest kuuluvad Vene Lenini nimelisse kommunistliku noorsoo ühingu, hoides alal tihedaid sidemeid Vene kommunistliku noorsoo juhtivate organidega.

Laevastiku, samuti kui ka kõigi nõukogude liidu punaste merejõudude „chefiks“ — ideeliseks ja aineliseks toetajaks on Vene kommunistliku noorsoo ühing — R. L. S. K. M.“

16. oktoobril pühitseti Leningraadis ja Kroonlinnas „R. L. S. K. M.“ 3-aastast laevastiku „chefiks“ olemise aastapäeva.

Sellel puhul avaldati laevastiku revolutsioonilise sõjanõukogu poolt eri käsukiri, milles öeldakse muuseas: „„Lenini linnal on olemas kindel kaitse, kuna rahvusvahelisel revolutsioonil on võimas toetus — punane laevastik.“ („Krasnaja Gaseta“ 15. X. s. a. nr. 236.)

Nagu sellest käsikirjast selgesti näha, on Baltimere punase sõjalaevastiku praktilise sõja ettevalmistuse ja poliitilise kasvatuse peaesmärgiks —

kujundada laevastikust kindlat tuge Vene enamlike revolutsiooni süvendamiseks ja rahvusvahelise kommunistlike revolutsiooni arendamiseks. M.

Rootsi.

Rootsi suured sügismanöövrid 1925.

Manöövrid peeti kuninga üldjuhatusel 27. IX. kuni 3. X. Östergötlandi piirkonnas (lõunapool Stockholm, umbes meie Valga paralleelil). Pooled moodustati II ja IV diviisist. Mõlemad diviisid olid manöövririte ülesande järele ettekujutatavate armeede tiival asenevad üksused. Pääle nimetatud kahe diviisi võtsid manöövririte osa üks Gotlandi saare pataljon ja üks sama saare jalgrattasõitjate kompanii. (Nagu teada, on Gotlandi saarel oma organisatsiooniga kaitseväge, Gotlandi saare miilits. K.) Gotlandi saarelt toodi mainitud üksused laevadel manöövririte raiooni, proovides seega meritransporti.

Üldse võttis manöövririte osa: 23 täisarvulist (sõjaaegses koosseisus) ja 2 poolikut jalgväe pataljoni, 8 eskadroni, 22 patareid (selles arvus 1 raske 21 sm haubitsapatarei), 1 tankide kompanii, 4 lennuüksust (eskadrilli) ja teisi üksusi. Osavõtjate koguarv oli umbes 20.000 meest. Nagu möödunudilgi aastatel võttis osa manöövririte vabatahtlikult mõni tuhat maakaitseväelast. Uudisena manöövririte esinesid üks teekorraldamise (-parandamise) kompanii ja üks mootor-pontonide kolonn. Manöövrid lõppesid vägede ülevaatusega kuninga poolt. Manöövririte osavõtjad väeosad said rahva suure tähelepanu ja austamise osaliseks. Eri armastuse ja tähelepanu võitsid need rügemendid, mis riigipäeva sotsialistlike enamuse otsusel 1927 a. likvideeritakse. Vanad kuulsad, kuid nüüd likvideeritavad, rügemendid esinesid väärikselt. Rootsi rahvas läheb teatud hirmuga vastu parlamendi otsusel ettevõetavale väevähendamisele. Likvideeritavat kaitsejõudu tahetakse asetada mitmesuguste vabatahtlike sõjariistus organisatsioonidega. K—e.

Tartu garnisoni „Sõdurite Kodu“

on peale sügisest hooaja avamist väga energilist tegevust alustanud, mis igapidi sümpaatne nähtus ja ainult tervitada tuleb. Oktoobri kuu teisel poolel on kõik päevad nii jaotud, et ainustki vaba ei ole. Vaheldamisi käib: kino etendus; tantsuõhtu; eeskavaga pidu ja kaitsemaleva õppus. Viimasel on lubatud pühapäeviti ruume koguni tarvitada kuni k. 18.

Jääb ainult soovida, et „Sõdurite Kodu“ samas sihis edasi töötaks ja ühtlasi oleks ka koduks — vähemalt saaks selleks — kaitsemalevlastele, kellel samasugune püü oma kodukollet kaitsta, nagu meilgi.

Garnisoni ülema algatusel on praegu läbirääkimised käimas üliõpilaskonna juhatusega ettekan-

nete korraldamiseks sõduritele. Möödunud aastal peeti õige mitmed lühikesajalised kursused: põllumajandusest; põllutöö riistadega ümberkäimisest, mesilaste pidamisest jne., päale selle suur hulk referaate, kõneõhtuid karskusest ja läbirääkimisi nende üle.

Meie sõdur peab päale puht sõjaväelise kooli omama veel moraalse ettevalmistuse. Et viimast saavutada, tuleks iseäranis rõhku panna meie ajaloo selgitamisele ja selle aine käsitlemine anda isikule, kes seda hästi ja arusaadavalt oskaks toimetada.

Meie alajugu pakub laialdast materjali isamaa armastuse ja rahvustunde kasvatamiseks, seepärast tuleks selle ainega tutvustada sõdureid loengute kaudu „Kodudes“. V. J—on.

Väljamaa sõjaajakirjandus.

Inglismaa.

The Army Quarterly, oktoober 1925. — 1. Toimetuse poolt. — 2. Kindral Charles Mangin, kindral Gouraud. — 3. Dominioonide osavõtmine sõja juhtimisest, kindralstaabi major A. R. Selly. — 4. Hispaania äpardused Marokkos. — Juuli ja august 1921, Charles Petrie. — 5. Lord Rawlinson'i reisupäevaraamat Põhja-India eelpostidel juuli-august 1923. — 6. „Mäe teine külg“ nr. V. Dellville'i mets, 14—19. juulini 1916. — 7. Territoriaal sõjaväe rekruteerimine. — 8. Hollandi-Saksa piir, kapten J. J. G. Baron van Voorst tot Voorst. — 9. Sõjakäik Lõuna-Kurdistaanis, J. Cethin Jones. — 10. Ühenduse pidamine lahingus; lahendamata saladus. — 11. Staabi tee-

nistuse elementaarkool, kolonel-leitnant R. L. Sherbrooke. — 12. Keemilise sõja pealetungi tegevus. — 13. „Gayland“, kolonel-leitnant C. P. Hakes. — 14. Territoriaal pataljoni õpetamine enne iga-aastast laagriperioodi. — 15. Välikahurväe mehaaniline vedu, kapten O. T. Frith. — 16. Väljamaa sõjaasjanduslised raamatud. — 17. Ülevaated ja märkused uute sõjaasjandusliste raamatute ja artiklite kohta. — 18. Parlamendi teated. — 19. Lisa: Inglise sõjaväe juhtide nimeline koosseis ja dislokatsioon. A. K.

Vastutav toimetaja **E. Limberg.**
Väljaandja: Sõdur. Tallinn, Uus tän. nr. 10.

RATSASÕIDU ÕPETUS

Juhtnõõrid hobusega ümberkäimiseks.

Hind 60 marka.

EESKIRI RATSANOOSTE RATSASTAMISEKS.

Hind 65 marka.

Mõlemad raamatud on paremad sellel alal. Sisu selgitamiseks on üle 80 pildi. Iga sõjaväelane, kaitseliitlane, sportlane ja kodanik, kel huvi hobuse ja ratsasõidu vastu, võib neist raamatuid leida kõige tarvilikumaid andmeid hobuse ja ratsasõidu kohta.

Raamatud on müügil „Sõduri“ talituses, Tallinn, Uus tän. № 10.

Ilmus trükist

R. K. K. A. (punaväe)

Jalgväe lahingteenistus.

Tõlkinud major K. Rinson

Hind 120 mrk.

Raamat on saanud parema arvustuse osaliseks.

Saada „Sõduri“ talitusest,
Uus tän. 10.

RIIGIASUTUSTE ASJAAJAMISE JUHTNÕÕRID,

riigisekretäri väljaanne.

Hind 25 mrk. eksemplar.

Saadaval

Riigi trükikojas.

Ilmus trükist

kindralstaabi IV osak. väljaandel

Joh. Mey

Inglise-Eesti meresõnastik.

See on esimene sarnane raamat Eestis ning soovivat eestkätt meremeestele ja samuti ka kõigile mereasjandusest huvitatuile.

Raamat on saadaval kindralstaabi IV osakonna kaartide ladus, Suur Brokusmägi 8, „Sõduri“ toimetuses, Uus t. 10 ja raamatukauplustes.

Hind — nägus as kovas köites — 160 marka.

Lühikene Arisaka (Jaapani) süsteemilise vintpüüsi materjaal-osa kirjeldus.

Kokkuseadnud leitnant A. Teder.

Hind 25 marka.